

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

ГОРБЛЮК СЕРГІЙ АНАТОЛІЙОВИЧ

УДК 352-048.38:332.02]:711.168:911.375.1(043.5)

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ
ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ
РЕВІТАЛІЗАЦІЇ МІСТ**

Спеціальність 25.00.02 – механізми державного управління

Реферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора наук з державного управління

Київ – 2023

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі публічного управління і проектного менеджменту Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України, м. Київ

Науковий консультант: доктор наук з державного управління, професор **ДЕГТЯРЬОВА Ія Олександрівна**,
Державний заклад вищої освіти «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України,
професор кафедри публічного управління та проектного менеджменту

Офіційні опоненти: доктор наук з державного управління, професор **ДУНАЄВ Ігор Володимирович**,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
професор кафедри економічної політики та менеджменту

доктор наук з державного управління, професор **КАРЛОВА Валентина Володимирівна**,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана,
професор кафедри національної економіки та публічного управління

доктор наук з державного управління, доктор габілітований **КУЧАБСЬКИЙ Олександр Георгійович**,
Гданський університет (Польща),
професор кафедри географії регіонального розвитку

Захист дисертації відбудеться *12 грудня 2023 року об 11⁰⁰ годині* на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.006.10 у Київському національному економічному університеті імені Вадима Гетьмана, за адресою: 03057, м. Київ, проспект Берестейський (Перемоги), 54/1.

Із дисертацією можна ознайомитись на офіційному сайті https://kneu.edu.ua/ua/scientific_council/dd-26.006.010/ та в науковій бібліотеці імені М.В. Довнар-Запольського Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана за адресою: 03113, м. Київ, вул. Дегтярівська, 49-Г, ауд. 601.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Наталія ФЕДІРКО

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У полі зору післявоєнної політики відновлення і розвитку України перебуватимуть не лише наслідки широкомасштабного російського вторгнення, але й кризові явища територіального розвитку, які сформувалися ще до війни. Так, у будь-якому місті є території, де мешканці завжди почуваються більш комфортно та атмосферно, люблять проводити дозвілля, відчувають себе щасливими. Водночас є місця, де менш безпечно, занедбані будівлі, погані дороги, постійні затори, стихійна торгівля, відсутні тротуари й пішохідні доріжки, в підсумку – низька ділова та соціальна активність. І така ситуація з внутрішніми диспропорціями в розвитку територій (економічними, просторовими, соціальними, культурними, екологічними та іншими) характерна як для України, так і для економічно розвинених держав (від США до Великої Британії, Німеччини, Польщі).

Урбанізація залишається однією з найважливіших глобальних тенденцій розвитку територій. Упродовж 1950-2021 років частка міського населення Європи підвищилася з 51,7 % до 75,1 %, а до 2050 року прогнозується її зростання до 83,7 %. Проте, стрімко розбудовуючи міста загалом, не вдається уникнути точкової концентрації кризових явищ (економічної деградації, бідності, соціального виключення, безробіття, низької доступності та якості публічних послуг, незадовільних умов проживання, злочинності, екологічних проблем тощо). Ревіталізація покликана розв'язати ці проблеми на локальних територіях шляхом державного регулювання та місцевого самоврядування.

Для України цей напрям дослідження актуальний у зв'язку з перебуванням значної частини міських територій у занепаді через проблеми в місцевій економіці, деградацію інфраструктури, міграцію економічно-активного населення, безробіття, соціальне виключення, низький рівень життя тощо. Проведена децентралізація в системі публічного управління спонукає територіальні громади шукати інноваційні управлінські рішення для вирішення назрілих проблем і повернення життя на території, які перебувають у кризі. Але на практиці в українських містах публічна політика ревіталізації розробляється ще вкрай рідко та не має достатнього наукового обґрунтування.

Питання теорії та методології формування і реалізації публічної політики розглядали в своїх працях відомі зарубіжні науковці: Дж. Андерсон, К. Ансел, І. Бартл, І. Баче, Т. Біркленд, Т. Бовер, К. Вегріх, С. Волті, М. Говлет, М. Зурн, Х. Ендерляйн, Е. Леффлер, Г. Міллер, К. Паттон, Й. Подгорська-Рикала, Х. Пюльцль, М. Рамеш, Р. Розенфельд, Д. Савіцкі, М. Сідні, Й. Скорка, О. Трейб, Дж. Торфінг, Ф. Фішер, М. Фліндерс, Ф. Фукуяма, Е. Хейвуд, Ю. Шенг, В. Янн. Також це стало предметом численних наукових досліджень вітчизняних вчених, зокрема В. Бакуменка, М. Буника, О. Гарафонові, Л. Гаєвської, Л. Гонюкової, О. Дем'янчука, В. Дрешпака, Я. Жаліла, В. Загорського, Т. Запорожець, В. Карлової, О. Карпенка, В. Козакова, О. Оболенського, О. Петроє, С. Рябова, В. Степанова, С. Телешуна, В. Тертички, В. Усик, Н. Федірко та ін. Беручи до уваги їхні напрацювання, можна дійти висновку, що нині наукова думка розвивається у напрямі обґрунтування спеціальних публічних політик різних рівнів і сфер.

Теоретико-методологічні засади політики розвитку міст заклали у своїх працях вітчизняні науковці: В. Бабаєв, О. Берданова, О. Бобровська, О. Бойко-Бойчук, В. Вакуленко, О. Васильєва, Н. Гринчук, І. Дегтярьова, Ю. Дехтяренко, І. Дунаєв, Т. Іванова, Я. Казюк, О. Карий, С. Квітка, Є. Ключниченко, В. Куйбіда, О. Кучабський, С. Кравченко, В. Мамонова, В. Мороз, В. Наконечний, С. Саханенко, Л. Сергієнко, О. Тищенко та ін. Утім питання відродження міст шляхом ревіталізації протягом останніх років лише почали знаходити своє відображення у наукових працях в Україні, при цьому переважно в галузі архітектури. До них варто віднести наукові публікації Л. Гнатюк, П. Гудзя, А. Костубицької, О. Лук'янової, М. Мельник, М. Назарука, Ю. Полянського, О. Рибчинського, О. Сич, Д. Тарасенка, А. Чечель та ін.

Теоретичні та практичні аспекти ревіталізації міст визначили зарубіжні науковці, серед яких: М. Брикс, В. Ванькович, Д. Дайменд, Г. Ешворт, Дж. Карпентер, К. Кауч, С. Качмарек, Д. Лідл, М. Лірі, Д. Лічфілд, П. Лоренс, А. Маєр, Дж. Маккарті, К. Ольбінська, Є. Парисек, П. Робертс, Х. Сайкс, К. Скальські, Е. Таллон, В. Хауснер, А. Ядах-Сеполо, К. Янас, В. Ярчевські. Незважаючи на значну кількість наукових праць щодо ревіталізації міст, теоретико-методологічні засади політики ревіталізації міст ще не сформовано.

У вітчизняній науці досі не розроблено теорію та методологію публічної політики ревіталізації міст, зокрема не визначено базові поняття, не обґрунтовано типову модель цієї політики та методику визначення деградованої території, лише фрагментарно розглянуто еволюцію політики відродження міст за кордоном, не узагальнено передумови та механізми вироблення публічної політики ревіталізації міст в Україні. До того ж, масштабні руйнування територіальних громад та інфраструктури внаслідок війни, розв'язаної РФ проти України, посилюють необхідність обґрунтування підходів до формування та реалізації післявоєнної політики ревіталізації міст. Відповідно, актуальність для сьогодення проблеми, пов'язаної з формуванням теоретико-методологічних засад публічної політики ревіталізації міст, зумовила вибір теми, мету, завдання і структуру дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження проводилося в межах комплексного наукового проєкту Національної академії державного управління при Президентові України «Державне управління та місцеве самоврядування» в рамках науково-дослідної роботи за темою «Інноваційні інструменти публічного управління розвитком регіонів і міст України» (ДР № 0120U101661), в якій автором узагальнено зарубіжний досвід становлення та розвитку публічної політики ревіталізації міст, обґрунтовано комплекс інструментів ревіталізації міст і наведено пропозиції щодо його застосування в містах України. У межах гранту Міжнародного Вишеградського Фонду № 52010700 (2020-2021 рр.) за проєктом «Можливості впровадження досвіду польських органів місцевого самоврядування у сфері ревіталізації в Україні», який реалізовувався на кафедрі інноваційного міста Варшавської школи економіки (Польща), автором розроблено інноваційні підходи до політики ревіталізації міст у світлі новітніх концепцій сталого міського розвитку.

Мета та завдання дослідження. *Мета* дисертації полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних засад і розробленні практичних рекомендацій органам публічної влади України щодо формування та реалізації публічної політики ревіталізації міст.

Для досягнення мети поставлено та вирішено такі *завдання*:

- з'ясувати стан наукової розробленості проблеми ревіталізації міста як об'єкта публічної політики;
- визначити основні характеристики та базові поняття щодо публічної політики ревіталізації міста;
- розробити типову модель вироблення публічної політики ревіталізації міста як методологічний інструмент її формування та реалізації;
- розробити методичний інструмент діагностики кризового стану території;
- запропонувати механізм громадської партисипації в політиці ревіталізації міста;
- встановити загальні еволюційні характеристики публічної політики ревіталізації міст у економічно розвинених державах;
- узагальнити сучасні підходи до ревіталізації міст на основі аналізу передових практик реалізації публічної політики ревіталізації американських і європейських міст у XXI столітті;
- виявити та проаналізувати типові для більшості міст в Україні кризові явища як передумови впровадження публічної політики ревіталізації;
- проаналізувати стан сформованості нормативно-правових засад для реалізації політики ревіталізації міст в Україні;
- узагальнити практики реалізації проєктів ревіталізації міст в Україні;
- запропонувати концептуальні підходи до забезпечення ревіталізації деградованих територій на основі сучасних концепцій розвитку міста;
- розробити практичні рекомендації щодо формування та реалізації післявоєнної багаторівневої публічної політики ревіталізації міст в Україні.

Об'єкт дослідження – ревіталізація деградованих територій.

Предмет дослідження – теоретико-методологічні засади формування та реалізації публічної політики ревіталізації міст.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети й вирішення визначених завдань у дисертації використовувалися міждисциплінарний і системний підходи, низка загальнонаукових і спеціальних методів здебільшого в процесі кабінетного дослідження (desk research). Воно передбачало вивчення, аналіз і систематизацію інформації з різних джерел, зокрема періодичних видань, наукових публікацій, документів, нормативно-правових актів, аналітичних і статистичних звітів тощо. У такий спосіб були опрацьовані, передусім, друковані джерела інформації бібліотеки Варшавського університету, а також електронні ресурси Варшавської школи економіки, доступ до яких був наданий автору як гостьовому досліднику в 2020-2022 рр.

Впродовж 16 квітня – 16 липня 2021 р. проводилося анкетне опитування 306 респондентів на освітній онлайн-платформі Prometheus, з них 87,3 % – державні службовці та посадові особи місцевого самоврядування з усіх областей України та Києва. За результатами опитування вдалося встановити рівень сприйняття

ревіталізації міст публічними службовцями; проаналізувати чинники, які призводять до здеградованості територій; визначити пріоритетні напрями підтримки політики ревіталізації міст та ідентифікувати кращі практики.

Під час дослідження міжнародного та вітчизняного досвіду в сфері ревіталізації міст застосовувався кейс-метод (case study). За його допомогою детально розглянуто етапи становлення цієї політики на прикладі окремих держав, а також реалізацію ряду конкретних проєктів. Тим самим дослідження набуло більш практико-орієнтованого спрямування.

Конкретні дослідницькі завдання вирішувалися шляхом застосування комплексу методів: компаративний, логіко-семантичний, абстрактно-логічний, декомпозиція, системний аналіз, групування – узагальнення понятійно-категорійного апарату дослідження, вивчення стану розробленості проблеми ревіталізації деградованих територій, визначення сутності цієї політики та її характеристик, методологічного інструментарія; узагальнення, контент-аналіз, формально-логічний, компаративний аналіз, морфологічний аналіз, систематизації – обґрунтування засад розвитку публічної політики ревіталізації міст за кордоном та становлення в Україні; економіко-статистичний метод, порівняння, діалектичний – дослідження кризових явищ розвитку міст в Україні до широкомасштабного російського вторгнення; абстрагування, прогнозування, моделювання, ідеалізація – розроблення моделей, дорожньої карти, інструментів, формування пропозицій щодо вдосконалення публічної політики ревіталізації міст; екстраполяція, індукція, абстрактно-логічний – теоретичне узагальнення положень дисертаційної роботи, формулювання висновків і пропозицій.

Інформаційну базу дослідження становлять загальнодержавні законодавчі і нормативно-правові документи, нормативні акти центральних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, матеріали Державної служби статистики України, органів публічної влади, організацій недержавного сектору, документи й аналітичні матеріали з міської політики інших держав, наукові праці українських та зарубіжних учених, матеріали періодичних видань. У дослідженні не використано жодної праці російських науковців через вкрай зневажливе ставлення до них у цивілізованому світі.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних засад і розробленні практичних рекомендацій органам публічної влади України щодо формування та реалізації публічної політики ревіталізації міст, що конкретизовано в таких положеннях:

уперше:

– розроблено типову модель вироблення публічної політики ревіталізації міста як методологічний інструмент її формування та реалізації, яка побудована на основі інтегрованого процесного підходу та містить взаємопов'язані базові та специфічні принципи політики, можливі вихідні умови та бажані кінцеві результати політики, комплекси заходів та відповідні їм принципи діяльності на усіх етапах формування та реалізації політики (підготовка до ревіталізації, планування ревіталізації – розроблення програми, впровадження програми ревіталізації та моніторинг, оцінювання політики);

– розроблено методичний інструмент діагностики кризового стану території – «СПЕД-матрицю визначення деградованої міської території та потенціалу для її ревіталізації», яка передбачає аналіз та оцінювання індикаторів розвитку чотирьох ключових сфер міста: 1) спільнота (соціальний капітал); 2) простір (інфраструктура); 3) економіка (ділова активність); 4) довкілля (природокористування); за кожною з цих сфер можуть більш системно діагностуватися внутрішні та зовнішні чинники деградації міської території, локальні потенціали для ревіталізації деградованої території, зокрема з позиції можливої концентрації ресурсів та синергійності дій з метою досягнення мультиплікативного ефекту у відновленні деградованої території;

– запропоновано модель механізму вироблення публічної політики ревіталізації центру міста на основі концепції Управління центром міста (Town Centre Management), що включає вихідні умови для ревіталізації; суб'єкти, серед яких менеджер (офіс управління центром міста), об'єкт політики – центр міста в усіх вимірах його функціонування, засади, цілі та етапи політики, а також передбачає позитивні інтегровані зміни не лише на деградованій території, а й на території усього міста та створює передумови для сталого міського розвитку;

– обґрунтовано концептуальний механізм післявоєнної багаторівневої публічної політики ревіталізації міст в Україні, що охоплює взаємоузгоджені комплекси інструментів на наднаціональному, державному, регіональному та міському рівнях публічного управління, які базуються на принципах: європеїзації, сталого розвитку, децентралізації, діджиталізації, дерусифікації та субсидіарності, впроваджуються інклюзивним шляхом, застосовуючи громадську партисипацію і враховуючи місцеву специфіку та локальні потенціали;

удосконалено:

– парадигму міста як об'єкта ревіталізації, що передбачає ідентифікацію налагоджених і порушених взаємозв'язків в полісистемі частини міста та міста в цілому, на відміну від ідентифікації лише кризових явищ; структурно ця парадигма передбачає такі складові: окреслена деградована територія міста та зона ревіталізації в її межах, яка має локальний потенціал для відновлення і забезпечення мультиплікативного ефекту міського розвитку; чинники розвитку всього міста та деградованої території; зв'язки між частиною міста, яка потребує ревіталізації, та іншими його частинами міста, а також зовнішнім середовищем;

– алгоритм формування та реалізації публічної політики ревіталізації міста на місцевому рівні, що, на відміну від існуючих кількостетапних підходів, побудований на основі деталізації дій, враховує новітні методологічні особливості забезпечення ревіталізації міста та передбачає такі 12 етапів: 1) ініціювання політики ревіталізації міста, утворення консультативно-експертної ради; 2) проведення діагностики кризових явищ, застосовуючи СПЕД-матрицю; 3) визначення локальних деградованих територій і зон ревіталізації міста; 4) утворення робочих груп у межах консультаційно-експертної ради, за необхідності офісу ТСМ; 5) розроблення інструментів громадської участі в політиці ревіталізації міста; 6) аналіз стратегічних пріоритетів і концепцій розвитку міста, місцевої ідентичності; 7) визначення внутрішніх та зовнішніх можливостей, перспектив багаторівневої співпраці; 8) проектування програми ревіталізації міста за участі всіх сторін; 9) експертиза

проекту програми щодо дотримання вимог сталого розвитку міста; 10) схвалення програми ревіталізації міста, у випадку відхилення її доопрацювання; 11) реалізація програми ревіталізації міста та моніторинг виконання заходів; 12) проміжні та підсумкове оцінювання політики ревіталізації міста;

– механізм громадської партисипації в політиці ревіталізації міста, який на відміну від існуючих механізмів побудований з урахуванням основних етапів політики (підготовка до ревіталізації, планування – розроблення програми, впровадження й моніторинг, оцінювання), відповідно до кожного з них визначено базові комплекси інструментів партисипації, з множини яких можна вибрати найбільш адекватні до ситуації;

набули подальшого розвитку:

– понятійно-термінологічний апарат, а саме визначення термінів у контексті людиноцентричного підходу: «деградована міська територія», під якою розуміється частина території міста, яка перебуває в кризовому стані через концентрацію на ній соціальних, економічних, просторових, екологічних та інших негативних явищ, що позначаються на рівні та якості життя населення; «ревіталізація міста» – як процес, в ході якого здійснюється інтегроване відновлення деградованих міських територій шляхом поліпшення умов для життєдіяльності місцевого населення та сталого розвитку цієї території і міста в цілому; «публічна політика ревіталізації міста» – як курс узгоджених дій суб'єктів публічного управління, спрямований на подолання кризових явищ життєзабезпечення на деградованих міських територіях та їх інтегроване відновлення задля сталого розвитку міста шляхом розроблення і реалізації відповідних стратегій, програм і проектів;

– концептуальні підходи до забезпечення ревіталізації деградованих територій, зокрема новим є їх узагальнення та обґрунтування необхідності застосування у взаємозв'язку принципів людиноцентризму та сталого розвитку на основі вибору домінуючої концепції організації міста, або їх гармонійного поєднання, зокрема таких, як Compact City (поблизу щільно розміщені місця проживання, роботи й відпочинку), Green City (міське середовище є екологічно безпечним з великою часткою зелених насаджень), Inclusive City (доступність послуг і публічних просторів для всіх без виключення мешканців), Smart City (впровадження інновацій та сучасних технологій), Cittaslow (унікальність малих міст і розмірене життя в них), Creative City (сприятливі умови для життєдіяльності творчих людей), Learning City (всеохоплююче безперервне навчання), Happy City (підтримка мереж та емоційних зв'язків у спільноті);

– виявлення загальносвітових тенденцій трансформації механізмів публічної політики ревіталізації міст, зокрема такі: повсюдно здійснюється перехід від домінуючого державного до місцевого забезпечення ревіталізації міст; залучення до формування і реалізації політики ревіталізації все більше неурядових акторів та населення відповідно до концепції багаторівневого врядування; інтегроване відновлення міського середовища для поліпшення якості життя і умов ведення бізнесу замість переважаючої розбудови житлової та іншої інфраструктури; збільшення в місцевих програмах міської ревіталізації частки заходів м'якого характеру (інформування, діалог, навчання, залучення тощо); на відміну від виявлених тенденцій на основі аналізу досвіду окремих держав, ці тенденції

встановлено шляхом порівняльного аналізу та синтезу досвіду США, Великої Британії, Франції, Німеччини та Польщі, які мають успішний досвід ревіталізації міст;

– сутнісні виміри ревіталізації міста, серед яких окрім просторового, економічного, соціального, екологічного обґрунтовується публічно-управлінський вимір, який реалізується органами публічної влади через ініціювання ревіталізації міста, розроблення та реалізацію відповідних стратегій і програм, координацію заходів щодо відновлення деградованої території, забезпечення послідовного та відкритого діалогу з тими суб'єктами й групами, яких мають стосуватися результати запланованих дій, формування соціального капіталу тощо.

Практичне значення отриманих результатів. Основні теоретико-методологічні положення, висновки та рекомендації дисертації мають практичне спрямування і можуть використовуватися під час розробки нормативно-правової бази з питань публічної політики ревіталізації міст, у процесі її реалізації, в практичній діяльності органів публічної влади при програмуванні та впровадженні ревіталізації деградованих територій, а також у навчальному процесі. Основні результати дисертаційного дослідження використані: Комітетом Верховної Ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування (довідка від 23 серпня 2023 року № 04-23/13-2023/183473); Коростенською військовою державною адміністрацією (довідка від 21 липня 2023 року № 02-4/95); Департаментом економічної політики Львівської обласної державної адміністрації (довідка від 17 травня 2021 року № 1-10/239); Департаментом з питань економічного розвитку Кропивницької міської ради (довідка від 8 червня 2021 року № 989/21д); Агенцією регіонального розвитку Запорізької області (довідка від 24 травня 2021 року № 14); Агенцією розвитку об'єднаних територіальних громад Прикарпаття (довідка від 6 квітня 2021 року № 20); Національною академією державного управління при Президенті України (довідка від 16 березня 2021 року № 05-08-20).

Особистий внесок здобувача. Наукові розробки, положення, висновки та рекомендації, викладені в дисертаційному дослідженні, є самостійним доробком здобувача. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, до дисертаційної роботи включено лише ті наукові ідеї та положення, які отримані автором особисто. Внесок здобувача в наукових працях, підготовлених у співавторстві, окремо наведено в списку публікацій.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження оприлюднені на міжнародних науково-практичних конференціях: «Публічне управління для сталого розвитку: виклики та перспективи на національному та місцевому рівнях» (Маріуполь, 2020); «Управління проектами: проектний підхід в сучасному менеджменті» (Одеса, 2020); «Правові засади організації та здійснення публічної влади» (Хмельницький, 2020), «Сучасні тенденції розвитку фінансових та інноваційно-інвестиційних процесів в Україні» (Вінниця, 2020), «Стратегія розвитку міст: молодь і майбутнє (інноваційний ліфт)» (Харків, 2021), «Сучасні тенденції економічного розвитку регіонів: теоретичні та прикладні аспекти» (Одеса, 2021), «30 років незалежності України: досягнення, виклики, перспективи» (Київ, 2021), «Стратегії інноваційного розвитку економіки

України: проблеми, перспективи, ефективність «Форвард–2021» (Харків, 2021), «Публічне управління в Україні: виклики сьогодення та глобальні імперативи» (Хмельницький, 2022), «Перспективи розвитку територій: теорія і практика» (Харків, 2022), «Наука і молодь – 2023: пріоритетні напрями глобалізаційних змін» (Київ, 2023); всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Теорія та практика публічного управління та адміністрування у XXI сторіччі» (Київ, 2018), «Інституціоналізація публічного управління в Україні в умовах євроінтеграційних та глобалізаційних викликів» (Київ, 2019), «Теорія та практика публічного управління та адміністрування у XXI сторіччі» (Київ, 2019), «Україна 2030: публічне управління для сталого розвитку» (Київ, 2020), «Інноваційні технології публічного управління та адміністрування: теорія і кращі практики 21 століття» (Мелітополь, 2020); «Теорія та практика публічного управління та адміністрування у XXI сторіччі» (Київ, 2020), «Інноваційні інструменти забезпечення інвестиційного та інфраструктурного розвитку об'єднаних територіальних громад» (Дніпро, 2020), «Проблеми управління соціальним і гуманітарним розвитком» (Дніпро, 2020), «Публічне управління та адміністрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні» (Київ, 2022), «Об'єднані наукою: перспективи міждисциплінарних досліджень» (Київ, 2022).

Публікації. Основні положення та результати дослідження опубліковано автором самостійно та у співавторстві у 47 наукових працях загальним обсягом 25,26 д.а., особисто автору належить 23,6 д.а., з них: 1 розділ у колективній монографії, 6 – у зарубіжних виданнях, які зареєстровані у міжнародних наукометричних базах Scopus та Web of Science, 15 – у наукових фахових виданнях України, 4 – в інших зарубіжних виданнях, 21 – в інших виданнях апробаційного характеру.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Обсяг основного тексту дисертаційної роботи становить 321 сторінку. Дисертація містить 15 таблиць на 18 сторінках, 31 рисунок на 16 сторінках, 12 зображень на 5 сторінках, 5 додатків на 13 сторінках. Список використаних джерел налічує 512 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретичні засади публічної політики ревіталізації міста**» визначено стан наукової розробленості проблеми ревіталізації міста, уточнено понятійно-категорійний апарат, встановлено ключові характеристики міста як об'єкта ревіталізації, розроблено типову модель вироблення публічної політики ревіталізації міста як методологічний інструмент для її програмування.

Обґрунтовано поняття ревіталізації міста, прослідковуючи еволюцію її розуміння у зарубіжній та вітчизняній теорії. Встановлено, що ревіталізація міста – це процес, у ході якого здійснюється інтегроване відновлення деградованих міських територій шляхом поліпшення умов для життєдіяльності місцевого населення та сталого розвитку цієї території і міста в цілому.

Аналіз теоретичних засад ревіталізації міста дозволив виокремити такі основні характеристики цього процесу:

1) ревіталізація проводиться на міських територіях, де спостерігається явище деградації (конкретна частина міста); про міську територіальну кризу свідчить високий ступінь концентрації негативних просторових, економічних, соціальних, культурних та екологічних чинників; ревіталізація не може проводитися на міських територіях, які не були діагностовані деградованими та такими, що перебувають у кризовому стані;

2) ревіталізація міста спрямована на створення передумов для сталого розвитку деградованої території; це вимагає інтегрованих заходів щодо всеохоплюючого подолання кризових явищ у міському просторі, економіці й локальній спільноті, а не лише в одному з цих сегментів; не може вважатися ревіталізацією виключно ремонтно-будівельна діяльність без заходів збалансування соціальних, економічних та екологічних цілей;

3) ревіталізація має комплексний та довгостроковий характер, тобто передбачає низку синхронізованих у часі, взаємодоповнюючих та посилюючих заходів у різних сферах життєдіяльності міста, виходячи з їх стратегічної пріоритетності; ревіталізація міста не може бути переліком точкових заходів, непов'язаних між собою і нез'єднаних у цілісну міську програму;

4) ревіталізація міста відбувається за активної участі (планування, організація, координація, контроль тощо) органів місцевого самоврядування, які мають забезпечити дієві механізми громадської партисипації та публічно-приватного партнерства; ревіталізація міста не може відбуватися без співпраці всіх зацікавлених сторін, формування соціального капіталу, послідовного та відкритого діалогу з тими суб'єктами й групами, яких мають стосуватися результати передбачених дій.

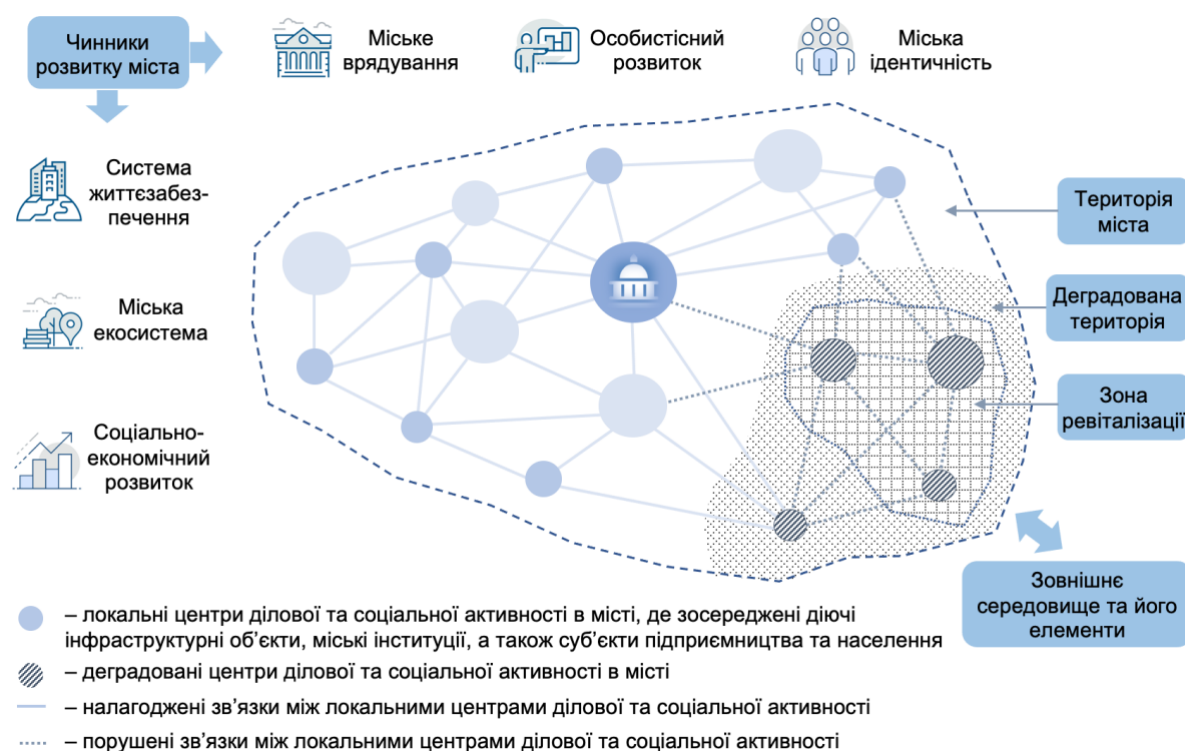
Виявлено, що місто, як об'єкт ревіталізації, характеризується порушенням взаємозв'язків між його елементами на певній локальній території, суттєвим погіршенням стану життєзабезпечення відносно іншої території міста, деградацією локальних центрів його ділової та соціальної активності тощо. Це лежить в основі розуміння міста як об'єкта ревіталізації (рис. 1).

У світлі ревіталізації місто варто розглядати як полісистему з урахуванням її організації, складних взаємозв'язків у межах внутрішнього та зовнішнього середовища. Парадигма міста як об'єкта ревіталізації ґрунтується на таких складових:

– окреслена деградована територія міста та зона ревіталізації в її межах, яка має локальний потенціал для відновлення і забезпечення мультиплікативного ефекту територіального розвитку;

– чинники розвитку міста, які стосуються якості міського врядування, системи життєзабезпечення, рівня особистісного розвитку мешканців і міської ідентичності, стану міської екосистеми та соціально-економічного розвитку в розрізі всього міста та деградованої території;

– зв'язки між частиною міста, яка потребує ревіталізації, та іншими його частинами, а також елементами зовнішнього середовища, аналіз яких базується на основі ідентифікації діючих і деградованих локальних центрів ділової та соціальної активності в місті.

Рис. 1. Парадигма міста як об'єкта ревіталізації

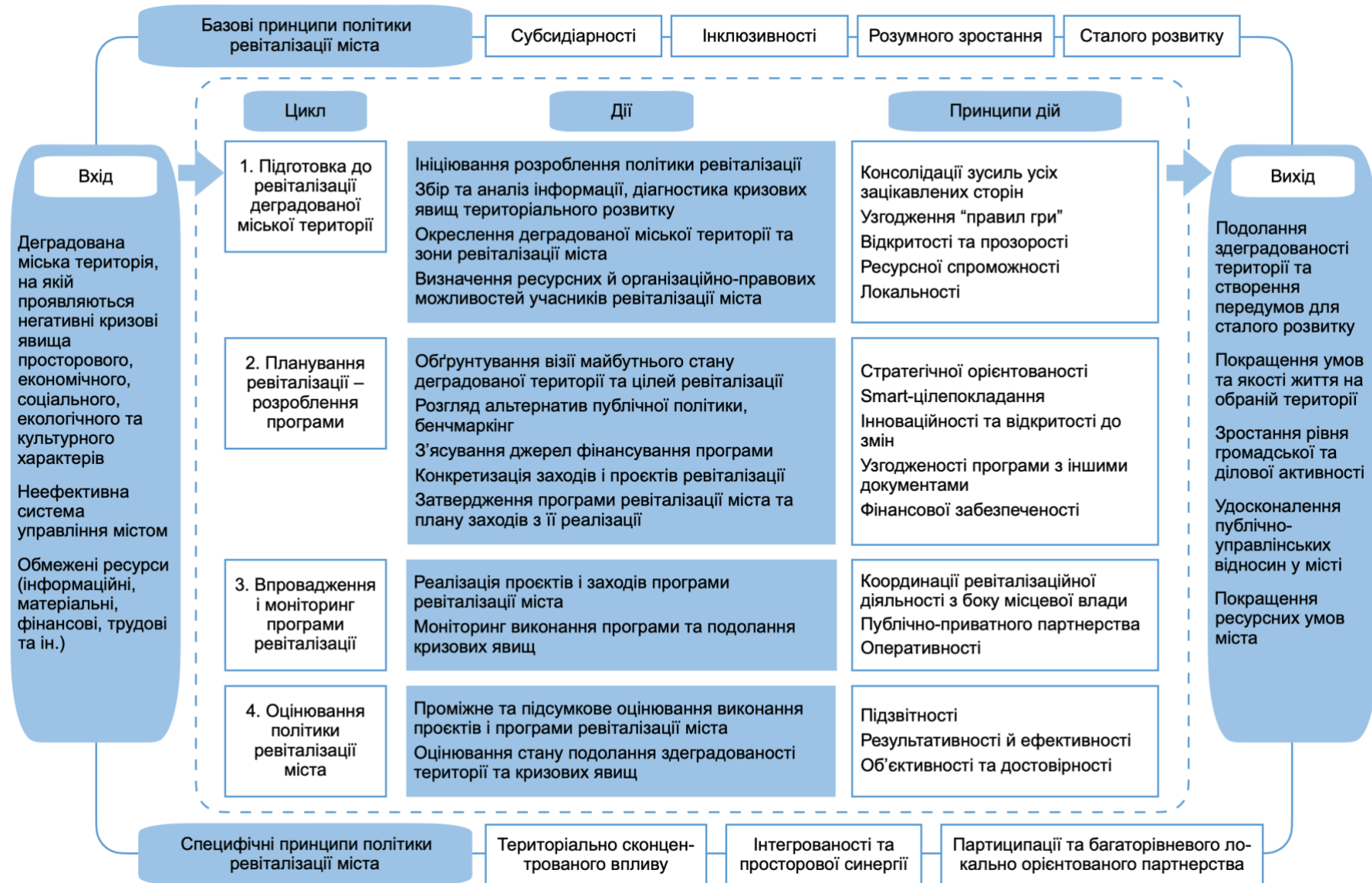
Джерело: розроблено автором

Встановлено, що системний підхід дозволяє представити місто як відкриту життєзабезпечуючу суспільно-територіальну систему, яка сформована людьми, об'єднаними з відповідною екосистемою та між собою внутрішньою ідентичністю. Це дає змогу виділити ключові елементи міста як цілого, відстежити системоутворюючі зв'язки та визначити об'єкти публічно-управлінського впливу в процесі ревіталізації міста.

Обґрунтовано, що публічна політика ревіталізації міста – це курс узгоджених дій суб'єктів публічного управління, спрямованих на подолання кризових явищ життєзабезпечення на деградованих міських територіях та їх інтегроване відновлення задля сталого розвитку міста шляхом розроблення і реалізації відповідних стратегій, програм і проєктів.

Розроблено типову модель вироблення публічної політики ревіталізації міста (рис. 2), яка відображає сукупність заходів із відновлення деградованої міської території, вхідні та вихідні умови, а також принципи, яких слід дотримуватися на кожному етапі політики та в цілому.

Ця політика передбачає певний цикл. Її формування починається з діагностики кризових явищ територіального розвитку і обґрунтування візії майбутнього стану деградованої території. Реалізація публічної політики здійснюється через впровадження погодженої програми дій. Такий процес можна вважати завершеним, коли цілі публічної політики досягнуто, а вжиті заходи призведуть до розв'язання діагностованих проблем. Це мають засвідчити результати оцінювання публічної політики на завершених етапах циклу.

Рис. 2. Типова модель вироблення публічної політики ревіталізації міста

Джерело: розроблено автором

Серед принципів політики виділено базові (субсидіарності, інклюзивності, розумного зростання, сталого розвитку) та специфічні (територіально сконцентрованого впливу, інтегрованості й просторової синергії, партиципації та багаторівневого локально орієнтованого партнерства). Доведено визначальне значення управлінської діяльності інституцій публічного сектора в процесі ревіталізації міста, зокрема залучення та координації діяльності всіх зацікавлених сторін, ідентифікації кризових явищ розвитку міських територій, пошуку інноваційних рішень для їх подолання, підготовки й реалізації стратегій, програм і проектів.

У другому розділі «**Методологічні аспекти програмування ревіталізації міста**» розроблено методичний інструмент визначення деградованої міської території, з'ясовано значення концепції сталого розвитку в процесі формування політики, встановлено особливості забезпечення ревіталізації міста у світлі Цілей сталого розвитку, згруповано інструменти ревіталізації міста, запропоновано механізм громадської партиципації у публічній політиці ревіталізації міста.

Встановлено, що деградована міська територія – це частина території міста, яка перебуває в кризовому стані через концентрацію на ній соціальних, економічних, просторових, екологічних та інших негативних явищ, що позначаються на рівні та якості життя населення. У процесі діагностики деградованої території, насамперед, варто окреслити територію концентрації негативних соціальних проблем, звернувши увагу на дію деприваційної спіралі. Її наслідок – погіршена здатність мешканців задовольняти свої потреби. До соціального занепаду території міста призводять економічні, просторові чи екологічні причини. Їхнє встановлення дає змогу впевнитись у деградації міської території та, в підсумку, визначити її площу.

З цією метою представлена СПЕД-матриця визначення деградованої міської території та потенціалу для її ревіталізації (рис. 3). Матриця, як інструмент політики ревіталізації міста, передбачає аналіз та оцінювання індикаторів розвитку чотирьох ключових сфер міста: спільнота (соціальний капітал), економіка (ділова активність), простір (інфраструктура) та довкілля (природокористування).

Запропоновано індикатори внутрішніх і зовнішніх чинників, які дозволяють встановити здеградованість території міста. Доведено, що при визначенні зони ревіталізації у межах деградованої міської території необхідно ідентифікувати локальні потенціали для її відновлення, встановити за рахунок яких чинників вдасться забезпечити її відродження. При цьому, концентруючи ресурси на обмеженій території, суб'єктам публічного управління слід прагнути досягти мультиплікативного ефекту для сталого розвитку не лише деградованої території, а й міста в цілому.

Проведено аналіз еволюції становлення концепції сталого розвитку в світі та її значення для розроблення політики ревіталізації міста. Встановлено, що з погляду сталого розвитку ревіталізація стосується трансформації деградованих міських територій одночасно у економічній (покращення ділової активності, створення нових робочих місць), соціальній (поліпшення рівня життя мешканців) та інфраструктурно-просторовій сфері (збереження культурної спадщини, покращення природного середовища тощо).

<i>Зовнішні чинники</i>		<i>Внутрішні чинники</i>		<i>Зовнішні чинники</i>	
	Залучення громадян до врядування. Публічні послуги. Бюджетне фінансування соціальної сфери. Міграція.	Приріст та структура населення. Бідність. Доходи. Тривалість життя. Безробіття. Рівень освіти. Злочинність.	Забезпеченість житловою площею, торгівлею і послугами. Стан житлового фонду, технічної інфраструктури.		Просторове планування. Управління комунальною власністю. Транспортне сполучення. інвестиції.
<i>Локальні потенціали</i>	Активність мешканців та громадських організацій. Соціальна інфраструктура. Соціальний і людський капітали.	СПІЛЬНОТА	ПРОСТІР	<i>Локальні потенціали</i>	Імідж території. Публічні простори. Об'єкти історико-культурної спадщини. Безпека в громадських місцях.
	Локалізація природних ресурсів. Інвестиційна привабливість. Публічно-приватне партнерство. Самозайнятість.	ЕКОНОМІКА	ДОВКІЛЛЯ		Зелені зони. Споживання енергії. Стратегічна екологічна оцінка проєктів і програм. Просвітницька діяльність.
	Умови для функціонування підприємництва. Капітальні інвестиції. Кооперація. Промоційна діяльність.	Підприємництво. Робочі місця. Види економічної діяльності. Продуктивність праці. Середня заробітна плата.	Якість повітря, води, ґрунтів. Рівень шуму. Озеленення території. Поводження з побутовими відходами.		Фінансування екологічних ініціатив, енергозбереження. Підтримка альтернативної енергетики.
<i>Зовнішні чинники</i>		<i>Внутрішні чинники</i>		<i>Зовнішні чинники</i>	

Рис. 3. СПЕД-матриця визначення деградованої міської території та потенціалу для її ревіталізації

Джерело: розроблено автором

Визначено локальний характер глобальних 17 Цілей сталого розвитку, а також основні завдання ревіталізації міста за кожною ціллю. Так, вони є орієнтирами при формуванні політики ревіталізації міста, адже містять основні економічні, соціальні та екологічні завдання розвитку територій. Особлива увага має бути приділена 11 цілі сталого розвитку, яка полягає в забезпеченні відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст і населених пунктів.

Узагальнено 6 груп інструментів ревіталізації міста (інструменти планування, інструменти підтримки, ринкові інструменти, фінансові інструменти, податкові інструменти та організаційно-правові інструменти), які слід застосовувати міськими органами публічної влади для забезпечення сталого розвитку території.

Підкреслено важливе значення громадської партисипації в процесі ревіталізації міста, яка залежить від рівня обізнаності та активності місцевої спільноти, а також цілеспрямованих дій органів публічної влади. Виділено такі основні характеристики громадської партисипації в політиці ревіталізації міста:

1) сфокусована передусім на мешканцях деградованої міської території, які розглядаються одночасно як суб'єкти та об'єкти політики ревіталізації міста,

спрямованої на покращення поточного соціально-економічного становища на основі вивчення їхніх потреб і очікувань;

2) застосовується на всіх етапах формування та реалізації політики ревіталізації міста (підготовка до ревіталізації, планування – розроблення програми, впровадження й моніторинг, оцінювання), забезпечуючи реальний діалог і співпрацю всіх зацікавлених сторін, громадську підтримку спільно розробленим рішенням;

3) містить відповідні інструменти інформування, консультування і залучення до співпраці, вибір яких залежить від ступеня розвитку соціального капіталу в місті, потенціалу й готовності учасників брати участь у виробленні політики ревіталізації міста, а також відрізняється в кожній конкретній ситуації відповідно до рівня громадської зацікавленості та їхнього впливу на ревіталізацію деградованої території;

4) передбачає освітні та комунікативні заходи для зміцнення компетентностей всіх зацікавлених сторін ревіталізації деградованої міської території, зокрема підвищення знань, досвіду й навичок мешканців у вирішенні суспільно значущих проблем і досягненні спільних цілей, здатності довіряти один одному та співпрацювати в майбутньому.

У третьому розділі «**Зарубіжний досвід розвитку публічної політики ревіталізації міст**» проаналізовано еволюційні характеристики публічної політики ревіталізації міст у США, Великій Британії, Франції, Німеччині та Польщі, виокремивши етапи, суб'єктів політики, публічно-управлінські дії та відповідні наслідки цієї політики, а також кращі практики реалізації проектів ревіталізації деградованих територій у різних державах.

Розглянуто основні етапи та тенденції формування публічної політики ревіталізації міст у США від початку її становлення і донині. Встановлено особливості впровадження за федеральної підтримки перших програм оновлення міст, які передбачали масштабне знесення занедбаної інфраструктури деградованих територій, будівництво житлових, комерційних об'єктів, дорожнього господарства, реконструкцію міських центрів. З'ясовано передумови поєднання у рамках міських програм фізичного оновлення територій і усунення нетрів з безпосередньою соціальною підтримкою спільнот, орієнтованої на зменшення рівня бідності та расової дискримінації. Виділено проблеми комплексного планування ревіталізації американських міст, спрямованого на просторові, економічні та соціальні зміни, до того ж обґрунтовано наслідки відходу федерального уряду від активної міської політики. Проаналізовано розроблення інтегрованих програм ревіталізації міст на довгостроковий період, які мають на меті економічне зростання деградованих територій, розширення можливостей населення та сприяння сталому розвитку міст.

Узагальнено досвід становлення політики ревіталізації міст у Великій Британії. Визначено, що цей процес супроводжувався ухваленням відповідних законодавчих актів і програм підтримки, а також створенням профільних інституцій. При цьому відсутній єдиний підхід щодо формування політики ревіталізації міст, який здебільшого залежить від побудови публічної влади в кожній державі. Розкрито особливості Великої Британії з децентралізованою моделлю впровадження

ревіталізації та Франції, у якій державна політика розвитку міських територій історично здійснювалася на засадах централізації.

Обґрунтовано ключову роль органів місцевого самоврядування, громадськості у формуванні моделі ревіталізації міста за принципом «знизу вгору». Акцентовано увагу на створенні з цією метою локальних партнерств у Великій Британії та впровадження міських контрактів у Франції. Разом з тим, особливістю ревіталізації міст стає активне залучення представників приватного сектору та їх фінансових ресурсів до впровадження відповідних проєктів. Розглянуто еволюцію інструментів ревіталізації міст у Франції, яка демонструє поступову зміну їхньої спрямованості від житлових питань, стимулювання розвитку підприємницької діяльності та зайнятості, поліпшення якості й доступності публічних послуг на деградованих міських територіях до концепції сталого розвитку міст.

Встановлено передумови та основні етапи еволюції політики ревіталізації міст у Німеччині. В цьому процесі важливе значення відіграло належне та стабільне правове регулювання, а також інституційна пам'ять федеральних урядів, які кардинально не змінювали основні засади політики ревіталізації, а їх удосконалювали.

Визначено комплекс інструментів ревіталізації німецьких міст, який розширювався від вирішення переважно житлових проблем (знесення, будівництво, модернізація житлового фонду) до забезпечення різноманітної функціональності та максимальної корисності міського простору, проведення «обережної» ревіталізації, зокрема шляхом розвитку унікальної ідентичності деградованих територій з фокусом на їхній історичній та культурній спадщині. Відповідальними за проведення ревіталізації та її економічні й соціальні наслідки в Німеччині є місцеві органи публічної влади, втім на ефективність розроблених і впроваджених програм вплинуло широке застосування інструментів громадської партисипації (налагодження тісної комунікації, реалізація «м'яких» проєктів тощо). Виділено новітні тенденції у сфері ревіталізації міст, які стосуються інтегрованих дій, спрямованих на реструктуризацію деградованих територій та їх переорієнтацію відповідно до сучасних вимог (програми перебудови міст). При цьому стають все більш важливими питання сталого розвитку, зокрема ресурсоощадність.

Проаналізовано завдання щодо ревіталізації у стратегічних документах розвитку Польщі, зокрема пріоритетність відновлення деградованих міських територій. Представлено діючу модель нормативно-правового забезпечення ревіталізації польських міст, окресливши основні елементи на різних рівнях публічного управління. Наголошено на законодавчому закріпленні поняття ревіталізації та основних засад підготовки, проведення й оцінювання ревіталізації у Польщі. Водночас набуває важливого значення підтримка відповідних заходів європейськими структурними фондами. Обґрунтовано характеристики ревіталізації польських міст щодо застосування інструментів громадської партиципації у процесі програмування ревіталізації, публічно-приватного партнерства, пріоритетності ревіталізації історичних центрів міст, стимулювання розвитку економіки на деградованих територіях, поліпшення якості функціонально-просторової сфери, житлової політики тощо.

Досліджено кращий сучасний досвід реалізації публічної політики ревіталізації американських і європейських міст. Виявлено передумови запровадження інтегрованого підходу до ревіталізації міст, проаналізовано головні інструменти фінансової підтримки відповідних програм і проєктів у США та ЄС, міжнародні декларації у цій сфері. Розглянуто питання економічної диверсифікації у процесі відродження деградованих територій, створення умов для соціальної активізації шляхом взаємопов'язаних різнопланових заходів, залучення на партнерських засадах ресурсів (фінансових, інтелектуальних тощо) з різних джерел.

У четвертому розділі **«Передумови впровадження публічної політики ревіталізації міст в Україні»** проаналізовано кризові явища розвитку міст як об'єкти потенційної політики ревіталізації деградованих територій, охарактеризовано формування нормативно-правових засад для здійснення ревіталізації міст, проаналізовано практику реалізації проєктів ревіталізації деградованих територій у різних містах України.

Широкомасштабне російське вторгнення призвело до масштабних руйнувань і непоправних наслідків для українських міст. Однак при формуванні післявоєнної міської політики варто не випустити з поля зору проблеми міського розвитку, які накопичувалися впродовж десятиліть, а також вберегти інституційну пам'ять щодо спроб і намірів їх розв'язання.

За результатами проведеного опитування державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування на освітній платформі Prometheus встановлено, що на деградацію та кризові явища розвитку міських територій в Україні впливають такі основні чинники: недостатність робочих місць з гідними умовами праці; бідність міського населення; незадовільний рівень поведження з відходами; незадовільний стан дорожнього покриття та інженерних мереж; нерозвиненість об'єктів соціальної інфраструктури; деградація навколишнього середовища; низька ділова активність; занепад сфери культури; незадовільні умови проживання; низька якість та доступність публічних послуг.

Епідемія коронавірусу COVID-19 / карантин спричинила до зниження купівельного попиту споживачів, браку фінансових коштів, погіршення ділової активності в містах. Внаслідок широкомасштабного російського вторгнення посилилися такі кризові явища: незадовільний стан системи забезпечення безпеки населення, руйнація інфраструктури, різкий занепад місцевої економіки на багатьох територіях, втрата працездатного населення, в тому числі за рахунок міграції, психологічне виснаження населення тощо. В сукупності ці проблеми мають вирішуватися за допомогою ревіталізації міст.

З'ясовано, що до 2014 р. в Україні розвиток місцевого самоврядування фактично здійснювався переважно на рівні територіальних громад міст обласного значення, адже більшість територіальних громад виявилася неспроможною виконувати всі повноваження органів місцевого самоврядування. Внаслідок реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, міста отримали розширені повноваження, додаткові ресурси та спроможності реалізовувати власні ініціативи, в тому числі стосовно політики ревіталізації міст. Про це свідчить територіальне укрупнення, адміністративна та фінансова децентралізація.

Визначено, що початкова ініціатива підтримки територій в Україні, які перебувають у кризі, належить державі та була реалізована на початку 2000-х років. Законодавче врегулювання питань подолання депресивності територій пов'язане з ухваленням Закону України «Про стимулювання розвитку регіонів». Проте закладені механізми такої політики, які ґрунтувалися на запропонованій методиці визначення депресивних територій та державних програмах подолання їхньої депресивності, на практиці не були впроваджені. У процесі подальшого становлення державної регіональної політики, передусім унаслідок ухвалення Закону України «Про засади державної регіональної політики» та затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 рр., відбувся остаточний відхід від декларування депресивних територій як об'єктів політики, які де-факто не отримували допомоги, до визначення різних типів територій. Згодом мають застосовуватися спеціальні механізми та інструменти їх державної підтримки. Втім, методика визначення таких територій та інструментарій політики залишаються нерозробленими.

Проаналізовано стратегічні пріоритети розвитку регіонів України. З'ясовано, що регіональні стратегії розвитку значною мірою спрямовані на досягнення Цілей сталого розвитку, зокрема цілі 11 – «Сталий розвиток міст і громад», яка простежується у стратегічних положеннях розвитку всіх областей та м. Києва. Водночас, передбачені в регіональних стратегіях заходи щодо подолання кризових явищ розвитку територій мають фрагментарний характер. Політика ревіталізації деградованих територій на регіональному рівні не набула чіткого вираження і характеризується поодинокими інтегрованими проектами, які передбачають, як правило, відновлення занедбаних інфраструктурних об'єктів.

За результатами проведеного аналізу стратегій розвитку міст обласного значення України встановлено напрями ревіталізації міст і кращі міські практики у цій сфері. Виявлено, що політика ревіталізації міст відображена в міських стратегіях розвитку більш комплексно, хоча це стосується лише ¼ частини досліджуваних міст обласного значення. З-поміж цих заходів варто виділити ревіталізацію занедбаних промислових зон, центрів міст, парків, зон відпочинку та інших публічних просторів, об'єктів культури й історико-архітектурної спадщини тощо. Охоплений спектр питань свідчить про необхідність і готовність застосовувати цей інструмент міської політики в різних сферах міста. Проте відсутність відповідних положень щодо політики ревіталізації деградованих територій на національному та регіональному рівні гальмує такий процес.

Вищевикладене дозволяє припустити, що політика ревіталізації міст, опираючись на наявні нормативно-правові засади в Україні, може повільно розвиватися за рахунок власних ініціатив на місцях. Стрімкі зміни в цьому напрямі можливі в разі формування політики ревіталізації деградованих міських територій на всіх рівнях публічного управління. Тому на національному рівні треба розробляти державну міську політику, стратегічним пріоритетом якої визначити ревіталізацію територій.

Розглянуто кращі реалізовані проекти ревіталізації деградованих територій у містах України, які згруповано за напрямками в табл. 1.

Проекти ревіталізації деградованих територій міст України

№	Напрямок	Проекти ревіталізації	Втілені зміни
1.	Квартали	Підзамче (Львів)	Покращення естетичного вигляду території, реалізація невеликих проєктів
2.	Вулиці	Л. Курбаса, П. Римлянина, Руданського (Львів), пішохідний центр (Івано-Франківськ), вул. Михайлівська (Житомир), вул. Короленка (Дніпро)	Перепланування території з наданням пріоритетного значення пішохідному руху, формування відпочинкових і зелених зон
3.	Площі	Історичний центр міста (Ірпінь), Площа Свободи (Маріуполь), Двірцева площа (Львів)	Реалізація інтегрованих заходів для формування ключових публічних просторів у місті
4.	Парки	Саржин яр (Харків), парк «Наталка» (Київ), Зелений гай (Дніпро)	Відновлення і зонування території, підкреслення унікальності й доступності природного середовища
5.	Набережні	«Циганка» Тернопільського озера (Тернопіль), річки Південний Буг (Хмельницький), річки Тетерів (Житомир)	Упровадження сучасних просторових рішень щодо організації дозвілля з урахуванням інклюзивності
6.	Промислові зони	«Промприлад.Реновація» (Івано-Франківськ); «ReZavod», хаб «Станція Лема» (Львів); центр «Fabrika.space» (Харків); центр «Syniу krab» (Одеса); кластер «IZONE» (Київ)	Розвиток креативних індустрій у реконструйованих приміщеннях, облаштування коворкінгу, підтримка підприємницьких і соціальних ініціатив.
		Локація «!FESTrepublic», «Jam Factory Art Center» (Львів); арт-завод «Механіка. Інша земля» (Харків); арт-простір «Urban CAD» (Херсон); арт-простір «LOFT Млин» (Запоріжжя); «Арт-завод Платформа», «Port Creative Hub», арт-центр «Closer» (Київ)	Створення унікальних майданчиків для проведення різноманітних культурних заходів, комунікації представників креативного сектору та якісного відпочинку.
		«Kyiv Food Market» (Київ), оптовий ринок «Bazar» (Херсон)	Формування середовища для ресторанної діяльності, оптово-роздрібної торгівлі
		Інноваційний парк «UNIT.City» (Київ), проєкт індустріального парку «Innovation Forpost» (Дніпро)	Будівництво інноваційної інфраструктури, підтримка високотехнологічних галузей
7.	Науково-освітні об'єкти	Приміщення Донецького національного університету імені В. Стуса (Вінниця), університетське містечко Українського католицького університету (Львів)	Забезпечення умов для надання науково-освітніх послуг у перепрофільованих, новозбудованих об'єктах
8.	Об'єкти культури	«Зелений театр» (Одеса), Публічна бібліотека (Тростянець); проєкти – музей Коцюбинського (Вінниця), територія Луцького замку (Луцьк), палац Потоцьких (Івано-Франківськ)	Облаштування багатофункціональних культурних просторів для різних категорій населення

Джерело: систематизовано автором

Проведений аналіз реалізації цих проєктів дозволив зробити такі висновки:

1) виходячи із специфіки кризових явищ, які призвели до деградації територій, а також локального потенціалу для їх відродження, проєкти ревіталізації міст спрямовані на відновлення міських кварталів, вулиць, площ, парків, набережних, недіючих промислових зон, об'єктів культури, освіти та науки тощо, з-поміж іншого надаючи нові функції територіям та об'єктам і підкреслюючи їхню унікальність;

2) проєкти ревіталізації міст розробляються і реалізуються за ініціативи як місцевої влади, так і представників приватного та громадського секторів; у випадку ревіталізації вулиць, площ, парків, набережних, об'єктів культури ключова роль належить місцевій владі, натомість ревіталізацію колишніх промислових об'єктів здійснюють здебільшого об'єднані ідеями креативні лідери та бізнес;

3) незалежно від напрямку ревіталізації відповідні проєкти передбачають заходи інтегрованого впливу, тобто мають на меті впровадити такі просторово-інфраструктурні перетворення, які захищатимуть довкілля та сприятимуть соціальній активності мешканців і гостей міста, а в довгостроковому періоді – стимулюватимуть ділову активність безпосередньо на деградованій території або в місті загалом;

4) в основі більшості проєктів ревіталізації деградованих територій у містах України лежать креативні ідеї, втілення яких часто вимагає значних інвестицій, проте в підсумку вони мають суттєву маркетингову вагу, адже ревіталізовані публічні простори поліпшують привабливість міста для його мешканців, туристів, інвесторів та інших зацікавлених сторін.

У п'ятому розділі «**Концептуальні підходи до реалізації публічної політики ревіталізації міст**» визначено напрями публічної політики ревіталізації міст у світлі концепцій розвитку міста, розроблено модель механізму вироблення публічної політики ревіталізації центру міста на основі концепції Управління центром міста (Town Centre Management – TCM), запропоновано концептуальний механізм післявоєнної багаторівневої публічної політики ревіталізації міст в Україні.

Обґрунтовано сутність і потребу застосування інноваційних підходів до формування та реалізації публічної політики ревіталізації міст у контексті новітніх концепцій розвитку міста, а саме: компактного міста (Compact City), зеленого міста (Green City), розумного міста (Smart City), креативного міста (Creative City), інклюзивного міста (Inclusive City), повільного міста (Cittaslow), щасливого міста (Happy City), а також міста, яке навчається (Learning City). Інтегровані заходи ревіталізації деградованих територій мають відповідати концепції розвитку міста та бути інноваційними.

Одним із головних пріоритетів ревіталізації міст стає побудова стійких спільнот та забезпечення їм високої якості життя. Новітні концепції розвитку міста визначають шляхи, як цього досягти, формуючи розумне, креативне, щасливе міське середовище. Узагальнено вплив обраних концепцій розвитку міста на політику ревіталізації міст. Наголошено на необхідності розгляду в межах відповідної політики різних проблем життєзабезпечення міста, а також формулювання її мети відносно людини (табл. 2).

Порівняльна характеристика елементів публічної політики ревіталізації міст у світлі концепцій розвитку міста

№	Новітні концепції розвитку міста	Елементи політики ревіталізації міста			
		Проблема політики	Мета політики відносно людини	Напрями політики	Домінуючі індикатори
1.	Compact City	організація компактного багатофункціонального середовища	людина в зручному середовищі	забезпечення високої щільності забудови території; надання якісних і доступних публічних послуг	рівень і якість життя
2.	Green City	формування екологічно чистого середовища життєдіяльності людини	матеріально забезпечена та здорова людина	розширення площ зелених насаджень, створення пішохідних і велосипедних доріжок, проєкологічні освітні заходи	якість життя, стан довкілля
3.	Smart City	облаштування міського простору, застосовуючи сучасні технології та інновації	людина в інноваційному середовищі	стимулювання інноваційної економіки та сталої мобільності; управління безпекою; раціональне використання ресурсів	рівень і якість життя, рівень безпеки
4.	Creative City	створення умов для життя, діяльності та співпраці креативних людей	креативна (творча) людина	розвиток публічних просторів креативності, підтримка талановитих людей та суб'єктів креативної індустрії	якість життя, рівень толерантності в спільноті
5.	Inclusive City	забезпечення повноцінної багатовимірної інклюзії для всіх мешканців	людина в середовищі доступних суспільних благ	протидія соціальному виключенню, забезпечення доступності публічних послуг і просторів, партисипативні заходи	якість життя, рівень соціального виключення
6.	Cittaslow	реалізація внутрішнього потенціалу території на основі місцевої ідентичності	задоволена, спокійна людина	підтримка місцевої культури та традицій; просування здорового харчування, туризму та індустрії гостинності	якість життя, рівень довіри, соціальної згуртованості
7.	Happy City	підвищення рівня суспільного та індивідуального щастя	щаслива людина	організація активностей і публічних просторів; сприяння формуванню мереж та емоційних зв'язків; охорона довкілля	рівень щастя, емпатії у спільноті
8.	Learning City	просування культури навчання впродовж життя всіх мешканців	людина, яка навчається	розбудова освітньої інфраструктури; забезпечення якісного безперервного навчання дітей і дорослих	якість життя, рівень освіченості

Джерело: систематизовано автором

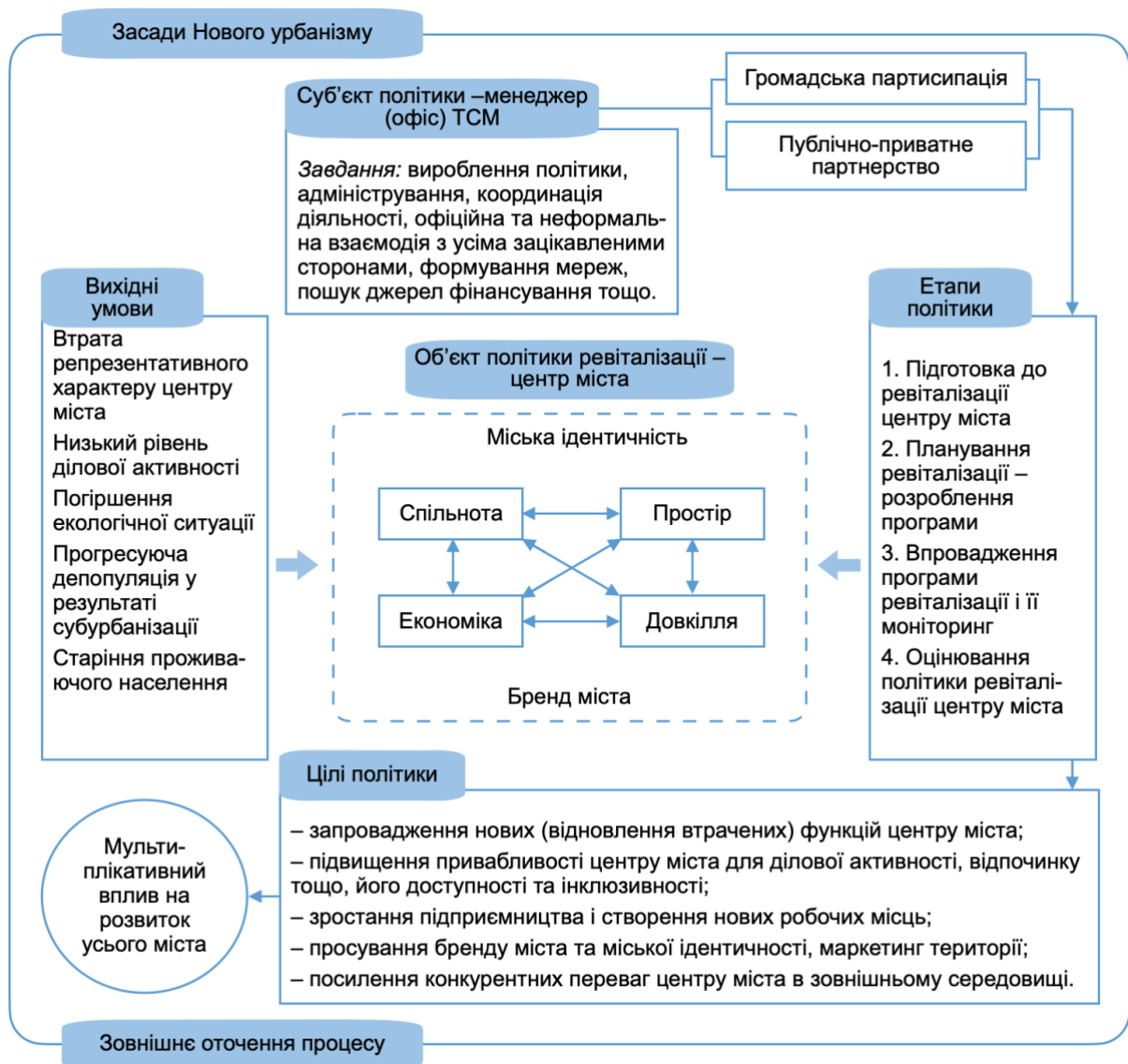
З'ясовано, що в основі інноваційної політики ревіталізації міст лежать людино-орієнтовані програми сталого відродження територій, які націлені на формування міського середовища багатофункціонального, коли поблизу щільно розміщені місця проживання, роботи й відпочинку (Compact City); екологічно чистого, внаслідок розширення зелених насаджень, сталого природокористування, проєкологічних освітніх заходів (Green City); доступного для всіх без виключення мешканців (Inclusive City); комфортного, завдяки впровадження інновацій і сучасних технологій (Smart City); гармонійного з природою, навколишнім середовищем і місцевими традиціями (Cittaslow); сприятливого для життєдіяльності творчих людей (Creative City) та всеохоплюючого безперервного навчання (Learning City). Одночасно важливо прагнути забезпечити щасливе життя мешканцям (Happy City). Це потребує підтримки мереж та емоційних зв'язків у спільноті. Вони ґрунтуються на поєднанні інноваційних напрямів міської політики, що засвідчує необхідність одночасного врахування різних концепцій. Індикаторами успішності такої політики є не лише рівень і якість життя населення, а й стан природного середовища, рівні толерантності, довіри, емпатії, соціальної згуртованості, освіченості, щастя тощо.

Обґрунтовано, що інноваційні рішення щодо подолання кризових явищ розвитку деградованих міських територій повинні бути індивідуалізовані залежно від місцевої специфіки й потенціалу; стану економічного, фізичного, людського та інших капіталів міста. Поряд з цим, ревіталізацію доцільно розглядати не лише щодо впливу на конкретну деградовану територію, а й з позиції забезпечення мультиплікативних впливів на розвиток інших частин міста. Тому перед розробниками політики ревіталізації міст постає складна проблема вибору конкретних сфер, щоб досягти сталого розвитку всього міста.

Проаналізовано вплив субурбанізації на функціонування центрів міст, зокрема концентрацію на них кризових явищ. Виділено такі причини деградації центральних міських районів: прогресуюча депопуляція і старіння населення, проживаючого на цих територіях; ослаблення ділової активності, передусім у сфері торгівлі та послуг; погіршення екологічної ситуації внаслідок забруднення атмосферного повітря приватним транспортом, не вирішення проблем із паркуванням і скорочення територій зелених насаджень; втрата репрезентативного характеру міських центрів через погіршення технічного стану будівель та публічних просторів.

Окреслено засади Нового урбанізму щодо ревіталізації центрів міст, а також їхнє потенційне значення для сталого міського розвитку. Встановлено еволюцію становлення концепції Town Centre Management (TCM), особливості її застосування з виокремленням механізмів професіоналізації антикризового управління в умовах деградації центрів міст.

Розроблено модель механізму вироблення публічної політики ревіталізації центру міста на основі концепції TCM (рис. 4), у якій передбачено функціонування менеджера (офісу) TCM (перелік його основних завдань); цілі й послідовність етапів реалізації відповідної політики; застосування інструментів громадської партисипації та публічно-приватного партнерства в цьому процесі; відродження центру міста шляхом інтегрованого впливу на різні сфери; досягнення мультиплікативного ефекту в просуванні і розвитку всього міста.

Рис. 4. Модель механізму вироблення публічної політики ревіталізації центру міста на основі концепції Управління центром міста (TCM)

Джерело: розроблено автором

Моделюючи публічну політику ревіталізації центру міста на основі концепції TCM, необхідно виокремити такі засадничі чинники її успішності:

– незалежно від прийнятої організаційної форми та способу функціонування менеджера (офісу) TCM його головне завдання – вироблення політики ревіталізації центру міста, що вимагає від відповідних осіб набуття компетентностей, знань і досвіду в цій сфері, а також довіри від стейкхолдерів цього процесу;

– у діяльності менеджера (офісу) TCM ключове значення мають інструменти громадської партисипації та публічно-приватного партнерства, адже ревіталізація центру міста потребує налагодження інтенсивної співпраці (формальної і неформальної) між суб'єктами публічного та приватного секторів, а також місцевою громадою й іншими зацікавленими сторонами в цьому процесі;

– реалізація публічної політики ревіталізації центру міста має відбуватися з дотриманням визначених етапів: підготовка до ревіталізації центру міста, планування ревіталізації – розроблення програми спільних дій, упровадження

програми ревіталізації та її моніторинг; оцінювання політики ревіталізації центру міста;

– об'єкт публічної політики ревіталізації – центр міста, який розглядається як система, яку формують чотири підсистеми: спільнота, економіка, простір та довкілля; стан і порушені зв'язки між ними спричинили кризові явища на визначеній території, водночас досягти ревіталізації, застосовуючи ТСМ, можливо лише за умови інтегрованого впливу на кожну з них;

– враховуючи потенційне значення міського центру для всього міста, його ревіталізація має задовольняти потреби не лише мешканців і господарюючих суб'єктів деградованої території, а й стимулювати позитивні трансформації і на інші міські території (наприклад, через маркетинг території, розвиток міської ідентичності та бренду), створюючи передумови для всебічного сталого міського розвитку.

Встановлено, що подальша європейська інтеграція буде характерною ознакою розвитку України в післявоєнний період. Вона полягає в переорієнтації публічних політик у різних сферах на європейські норми та стандарти, а також залученні наднаціонального рівня публічного управління до вирішення нагальних проблем.

Розроблено концептуальний механізм післявоєнної багаторівневої публічної політики ревіталізації міст в Україні (рис. 6). Публічна політика ревіталізації міст стане реальністю, якщо проектуватиметься як «знизу догори», так і «згори донизу», тобто на засадах багаторівневого врядування. Цьому сприятиме набутий статус офіційного кандидата на членство в ЄС, розраховуючи на наднаціональні інструменти стимулювання ревіталізації міст.

Рис. 5. Концептуальний механізм післявоєнної багаторівневої публічної політики ревіталізації міст в Україні

Джерело: розроблено автором

Водночас, війна чітко актуалізувала необхідність подальшого утвердження української ідентичності, долаючи комплекс меншовартості та формуючи загальнодержавний проукраїнський інформаційний простір, а також розвитку цифрової держави, сучасних ефективних публічних сервісів і послуг. Адже перехід від індустріальної епохи й аналогових технологій до епохи знань та інновацій в Україні відбувається шляхом масштабної діджиталізації системи публічного управління.

У публічній політиці ревіталізації міст України в післявоєнний період існуватиме необхідність відродження територій, які постраждали безпосередньо внаслідок воєнних дій, а також опосередковано через зниження ділової активності та інвестиційної привабливості, відтік професійних кадрів, зниження купівельної спроможності населення, погіршення здатності органів публічної влади реагувати на нагальні виклики. У цих містах кризові явища можуть стрімко поширюватися, а масштаби необхідного публічного втручання значно перевищуватимуть можливості відродження. За таких обставин ревіталізація деградованих територій має стати вагомим поштовхом для розвитку всього міста. Тому важливо на національному рівні чітко визначити концепції розвитку міст та сформулювати стратегічні пріоритети ревіталізації міст, зокрема щодо житлового фонду, колишніх індустріальних зон, занедбаних публічних просторів, центрів міст тощо. Це має знайти своє відображення у Державній стратегії розвитку міст на період до 2030 р.

Наявність стратегічних цілей ревіталізації і досвіду впроваджених проєктів дозволяє стверджувати, що міста України перебувають на шляху ревіталізації деградованих територій. Однак для формування відповідної публічної політики необхідно перейти від точкових проєктів до комплексних програм ревіталізації міст. Це вимагає проведення діагностики кризових явищ, визначення зон ревіталізації, розроблення програми ревіталізації міста за участі всіх сторін, її впровадження, моніторинг й оцінювання тощо. Такі етапи представлено в розробленому алгоритмі формування та реалізації публічної політики ревіталізації міста на місцевому рівні (рис. 7).

Отже, алгоритм формування та реалізації публічної політики ревіталізації міста на місцевому рівні відіграє роль важливого управлінського інструменту для органів публічної влади й інших зацікавлених сторін, адже відображає покрокову схему дій у цій сфері. Він спрямований на впровадження концептуального механізму післявоєнної багаторівневої публічної політики ревіталізації міст в Україні, що має забезпечити інтегроване відновлення деградованих територій.

Встановлено, що від чітких цілей і завдань, послідовності дій у межах узгодженої політики на всіх рівнях публічного управління (від рівня ЄС до місцевого) залежить відродження деградованих територій України в післявоєнний період. Керуючись принципом субсидіарності, на кожному з рівнів розробляється комплекс інструментів, який має бути пропорційним поставленим цілям. Політика буде ефективною за умови, коли її механізми впроваджуватимуться інклюзивним шляхом, застосовуючи громадську партисипацію і враховуючи місцеву специфіку та локальні потенціали. Лише відповідальне та науково-обґрунтоване програмування політики ревіталізації міст може забезпечити сталий розвиток територій.

Рис. 6. Алгоритм формування та реалізації публічної політики ревіталізації міста на місцевому рівні

Джерело: розроблено автором

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі представлено розв'язання наукової проблеми в галузі науки державного управління, що зумовлена поширенням кризових явищ розвитку урбанізованих територій у світі, та полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних засад формування та реалізації публічної політики ревіталізації міст, які слугують основою для її багаторівневого впровадження в Україні на сучасному етапі та в післявоєнний період.

1. У результаті аналізу напрацювань зарубіжних і вітчизняних учених встановлено недостатню розробленість теорії і методології ревіталізації міст для формування та реалізації відповідної публічної політики. Розглянуті праці стосуються лише окремих аспектів цієї проблеми, переважно просторових, економічних, соціальних, без належної уваги до публічно-управлінського чинника забезпечення ревіталізації міст. Необхідність комплексного дослідження із зазначеної проблематики зумовлена як доктринальними потребами, так і потребами в практиці, які посилені колосальними руйнуваннями територій внаслідок широкомасштабної російської збройної агресії стосовно України. Очевидно, що в найближчі роки політика відновлення інфраструктури територій стане головною стратегічною ціллю для України. Втім її потрібно розглядати у взаємозв'язку з публічною політикою ревіталізації міст, яка має містити науково-обґрунтовані цілі, засоби та інструменти публічного втручання для подолання zdegradovanosti територій. На сьогодні вітчизняні наукові дослідження у цій сфері мають здебільшого фрагментарний характер, інтерес у наукових колах до проблематики ревіталізації міст ще несформований на достатньому рівні.

2. Визначено основні характеристики ревіталізації міста, які стосуються просторового, економічного, соціального, культурного, екологічного та публічно-управлінського вимірів ревіталізації міста та полягають у:

- спрямованості ревіталізації міста на створення передумов для сталого розвитку zdegradovanih територій міста, на яких спостерігається концентрація взаємопов'язаних проблем погіршення стану життєзабезпечення, деградації локальних центрів ділової та соціальної активності;
- комплексності і довгостроковості процесу ревіталізації міста;
- ключовій ролі органів місцевого самоврядування поряд із залученням усіх заінтересованих сторін;
- обов'язковому застосуванні інструментів громадської партисипації та публічно-приватного партнерства.

Розвинуто понятійно-термінологічний апарат галузі знань «Публічне управління та адміністрування» щодо публічної політики ревіталізації міст. Базовими поняттями, які характеризують її змістову поліаспектність є такі, як «деградована міська територія», «ревіталізація міста», «публічна політика ревіталізації міста», «проект ревіталізації міста», «програма ревіталізації міста», «громадська партисипація у публічній політиці ревіталізації міста».

3. Розроблено типову модель вироблення публічної політики ревіталізації міста як методологічний інструмент її формування та реалізації, яка містить вхідні та вихідні умови відновлення zdegradovanoi міської території, конкретизовані етапи

та принципи цієї діяльності. Вона може використовуватися як практичний вказівник для:

- аналізу складного процесу ревіталізації деградованої міської території, а також порівняння ефективності попередньої публічної політики ревіталізації міста із запропонованою моделлю;

- визначення покрокових дій на етапах відповідної політики відповідно до передбаченого циклу (підготовка до ревіталізації, планування ревіталізації – розроблення програми, впровадження програми ревіталізації і моніторинг, оцінювання політики);

- визначення принципів політики в розрізі етапів та діяльності в цілому (територіально сконцентрованого впливу, інтегрованості й просторової синергії, партиципації та багаторівневого локально орієнтованого партнерства тощо), дотримання яких впливає на ефективність ревіталізації міста;

- аргументування участі зацікавлених сторін (діючих і потенційних підприємців, мешканців деградованої міської території, представників неурядових організацій та ін.) у впровадженні всіх етапів політики ревіталізації міста (повного циклу публічної політики).

Аргументовано, що базовими орієнтирами при формуванні політики ревіталізації міст мають виступати глобальні Цілі сталого розвитку, ухвалені на період до 2030 р. Вони відображають загальний спектр дій, охоплюючи всі сфери міста. Так, ревіталізація вимагає інтегрованих дій щодо всеохоплюючого подолання кризових явищ у міському просторі, економіці й локальній спільноті. На практиці це має відбуватися через низку синхронізованих у часі, взаємодоповнюючих та посилюючих заходів «твердого» і «м'якого» впливу, застосовуючи комплекс інструментів (планування, підтримки, ринкові, фінансові, податкові та організаційно-правові).

4. Розроблено методичний інструмент діагностики кризового стану території – «СПЕД-матрицю визначення деградованої міської території та потенціалу для її ревіталізації», яка передбачає аналіз та оцінку індикаторів розвитку чотирьох ключових сфер міста: спільнота (соціальний капітал), простір (інфраструктура), економіка (ділова активність) та довкілля (природокористування). За кожною з них доцільно діагностувати:

- 1) внутрішні чинники деградації міської території (бідність, безробіття, незадовільний рівень життя, в тому числі житлові умови; недостатній рівень освіти та медицини, злочинність, низький ділова активність і продуктивність праці, деградація технічної інфраструктури, екологічні проблеми тощо);

- 2) зовнішні чинники деградації міської території (неефективна міська політика територіального розвитку, низька якість та доступність публічних послуг, недостатній рівень бюджетного фінансування соціальної та технічної інфраструктури, зовнішнього інвестування підприємництва, відсутня фінансова підтримка проєктів природокористування та ін.);

- 3) локальні потенціали для ревіталізації деградованої території (активність громадян і громадських організацій, рівень людського та соціального капіталів; локалізація ресурсів на території, інвестиційно-привабливі об'єкти, зокрема історико-культурної спадщини; публічні простори, зелені зони тощо).

5. Запропоновано механізм громадської партисипації в політиці ревіталізації міста, який містить базові комплекси інструментів громадської партисипації відповідно до основних етапів політики. Обґрунтовано, що невід'ємними елементами політики ревіталізації є інформування, консультування і залучення до співпраці, якість застосування яких залежить від ступеня розвитку соціального капіталу в місті, готовності місцевого населення брати участь у виробленні політики ревіталізації. У кожній конкретній ситуації комплекс інструментів відрізнятиметься відповідно існуючих умов.

Інструменти громадської партисипації потрібно застосовувати на всіх етапах формування та реалізації політики ревіталізації міста (підготовка до ревіталізації, планування – розроблення програми, впровадження й моніторинг, оцінювання), забезпечуючи реальний діалог і співпрацю всіх зацікавлених сторін, громадську підтримку спільно розробленим рішенням. У перспективі з огляду на необхідність створення передумов для сталого розвитку деградованої території варто розвивати механізми формування тривалих цільових партнерств органів публічної влади, бізнесу та громадськості в процесі ревіталізації міста.

6. Встановлено загальні еволюційні характеристики публічної політики ревіталізації міст у економічно розвинених державах – США, Великій Британії, Німеччині, Франції і Польщі. Виявлено, що кожна держава намагалася знайти свою дієву модель цієї політики з огляду на наявні виклики та загрози міського розвитку. Проте слід відзначити такі загальні підходи до політики ревіталізації міст, у тому числі їх трансверсальні особливості:

- програмні (ідеї федеральної програми оновлення міст «Urban Renewal» у США знайшли втілення в Європі в процесі відбудови міст після Другої світової війни);

- економічні (підприємницькі зони з певними відмінностями щодо стимулювання ревіталізації міст були запроваджені в різні періоди в США, Великій Британії та Франції, а також частково до них можна віднести спеціальні зони ревіталізації в Польщі);

- фінансові (розроблена система комплексних грантів із державного бюджету для відновлення міст у США та Великій Британії, фонди підтримки та державне субсидування муніципальних видатків у Німеччині);

- координаційні (міські контракти у Франції, стратегічні партнерства у Великій Британії, ініціативи ревіталізації сусідства в США та ін.);

- інституційні (створені Міністерство з питань міст і Національне агентство з питань відновлення міст у Франції; Національне агентство з відродження територій «Партнерство для Англії», установи міського розвитку та компанії міської регенерації у Великій Британії; комітети ревіталізації міст у Польщі);

- регулятивні (закони про ревіталізацію міст у Німеччині та Польщі, про внутрішні міські території у Великій Британії, про напрями, програмування та відновлення міст у Франції тощо).

Зарубіжний досвід свідчить, що ефективна публічна політика ревіталізації міст ґрунтується на належній вертикальній і горизонтальній взаємодії різних інституцій, бізнесу та громадян щодо відновлення деградованих територій. На сьогодні в ЄС утвердилась багаторівневість у впровадженні публічних політик,

зокрема ревіталізації міст. Також постійно зростає громадська залученість до цього процесу, підтверджуючи вагоме значення горизонтальної співпраці в процесі ревіталізації міст.

Посилюється тенденція до застосування комплексних програм та інтегрованих дій для вирішення широкого спектру проблем деградованих територій, з-поміж них питання якості довкілля і стану соціальної сфери, впливаючи на «м'які» чинники розвитку (передусім підвищення рівня компетентності мешканців). Ці тенденційні аспекти треба враховувати під час вироблення відповідних публічно-управлінських рішень в Україні.

7. Узагальнено сучасні підходи до ревіталізації міст на основі аналізу передових практик реалізації публічної політики ревіталізації американських і європейських міст у XXI столітті, а саме такі:

– деградовані міські території в процесі ревіталізації розглядаються як джерело невикористаного фізичного, культурного, соціального, людського та інших капіталів; їхні потенціали розкриваються з урахуванням можливих наслідків на зростання міста в цілому, що зумовило розроблення інтегрованих програм ревіталізації міст, у яких чітко діагностовано кризові явища та причини занепаду території, а також окреслено її роль для розвитку міста в майбутньому;

– відродження територій базується на економічній диверсифікації, що дозволяє місту бути більш гнучким до змін, адже їхній занепад здебільшого спричинила залежність від одного напрямку діяльності (наприклад, занепад промислового підприємства); поєднуючи господарську, культурну, соціальну та іншу активність, міста стають менш вразливими до криз у перспективі; для вибору візії та функцій деградованої території після ревіталізації основним орієнтиром виступає забезпечення сталого розвитку, що передбачає синергію заходів економічного, соціального й екологічного спрямування;

– застосування комплексного підходу до ревіталізації міста фокусує відповідну діяльність на створенні умов для соціальної активізації шляхом взаємопов'язаних різнопланових заходів; про успіх цього процесу можна говорити тоді, коли мешканці деградованих територій отримують користь від започаткованих змін, тому їх розглядають не лише як об'єкт впливу, а як потенційних учасників майбутніх активностей на зазначеній території;

– з управлінських позицій публічна політика ревіталізації міст потребує поєднання зусиль міської влади, суб'єктів господарювання, інвесторів, представників неурядових організацій та активної громадськості на кожному її етапі; так, програми ревіталізації міських територій спільно розробляються на тривалий період (від 3 років), що дає змогу впровадити системні зміни; важливим чинником публічно-управлінської ефективності розглядається залучення на партнерських засадах ресурсів (фінансових, інтелектуальних тощо) на їхню реалізацію з різних джерел, а головний критерій результативності політики – здатність ревіталізованої міської території стало розвиватися, задовольняючи потреби всіх зацікавлених сторін у майбутньому.

8. Виявлено та проаналізовано типові для більшості міст в Україні кризові явища до широкомасштабного російського вторгнення, в тому числі за результатами

проведеного опитування державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування, зокрема такі:

- недостатність робочих місць з гідними умовами праці;
- бідність значної частини міського населення;
- неналежне поводження з відходами;
- деградація навколишнього середовища;
- незадовільний стан дорожнього покриття та інженерних мереж;
- недостатня ефективність системи об'єктів соціальної інфраструктури;
- нерозвиненість сфери культури;
- низька ділова активність;
- неналежна якість та доступність публічних послуг;
- незадовільні умови проживання (житловий фонд, благоустрій, публічні простори та ін.).

В умовах спалаху захворюваності на коронавірус COVID-19 та поширення хвиль світової пандемії, а згодом і після широкомасштабного російського вторгнення виникли такі нові кризові явища, як:

- незадовільний стан системи забезпечення безпеки населення;
- руйнація інфраструктури;
- неготовність системи громадського здоров'я та медичної інфраструктури до нових викликів;
- погіршення якості освіти;
- різкий занепад місцевої економіки на багатьох територіях;
- втрата працездатного населення, в тому числі за рахунок міграції;
- психологічне виснаження населення та ін.

Ці кризові явища зумовлюють необхідність зміни принципів містобудування та загалом політики розвитку міст, в тому числі з використанням інструментів ревіталізації.

9. Проаналізовано стан сформованості нормативно-правових засад для здійснення ревіталізації міст в Україні та встановлено, що у вітчизняному законодавстві не відображено чітких засад формування та реалізації публічної політики ревіталізації міст. Ба більше, на відміну від практик інших держав, розглянутих у дослідженні, в Україні ще не сформована державна міська політика, при тому, що держава є високоурбанізованою (близько 70% міського населення у загальній чисельності населення). Державна політика відновлення територій в Україні розробляється в межах регіональної політики. Протягом останнього десятиріччя в цій сфері відбулися суттєві зміни як на законодавчому рівні, так і в практичній площині. Проведено реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади. Вертикальна взаємодія на всіх рівнях врядування (центральному, регіональному та місцевому) посилилася, а спроможності територіальних громад планувати розвиток покращилися.

У зв'язку з тим, що підтримка розвитку депресивних територій не стала дієвою, в Державній стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 рр. відійшли від декларування депресивних територій як об'єктів політики, адже вони де-факто не отримували допомоги. Натомість з метою запровадження спеціальних механізмів та інструментів державної підтримки законодавчо визначаються функціональні типи

територій: території відновлення, регіональні полюси зростання, території з особливими умовами для розвитку, території сталого розвитку. Ця політика перебуває ще на етапі розроблення і повною мірою не наближає до ревіталізації деградованих територій.

На регіональному рівні стратегії розвитку областей та м. Києва значною мірою спрямовані на досягнення Цілей сталого розвитку, втім заходи подолання zdegradovanosti територій шляхом інтегрованого відновлення ще не набули належного поширення. Натомість у стратегіях розвитку міст частіше визначаються цілі, завдання та проєкти ревіталізації деградованих територій, що демонструє спроби українських міст проєктувати відповідну політику за принципом «знизу догори».

10. Узагальнено практики реалізації проєктів ревіталізації міст в Україні та встановлено, що найчастіше вони стосуються деіндустріалізації та проблем монофункціональності територій шляхом підтримки креативних індустрій. До таких проєктів слід віднести: «Промприлад.Реновація» в Івано-Франківську, «Fabrika.space» і «Механіка. Інша земля» в Харкові, центр «Syniy krab» в Одесі, «LOFT Млин» у Запоріжжі, «Urban CAD» у Херсоні, «UNIT.City» і «Арт-завод Платформа» в Києві. Найбільше їх у культурній столиці України – у Львові, зокрема «Станція Лема», «Jam Factory Art Center», локація «!FESTrepublic». Загалом ревіталізація в Україні здійснюється не лише щодо занедбаних промислових зон, а й стосовно центрів міст, вулиць, парків, зон відпочинку та інших публічних просторів, відновлення об'єктів культури й історико-архітектурної спадщини тощо.

Наявність таких проєктів свідчить про сформованість передумов для розроблення спеціальних організаційно-правових засад публічної політики ревіталізації міст в Україні.

11. Запропоновано концептуальні підходи до забезпечення ревіталізації деградованих територій на основі сучасних концепцій розвитку міста. Одним із головних пріоритетів ревіталізації міста має бути побудова стійких спільнот та забезпечення їм високої якості життя. Новітні концепції розвитку міста визначають шляхи, як цього досягти, формуючи розумне, креативне, щасливе міське середовище. При розробці інноваційних підходів до формування та реалізації публічної політики ревіталізації міст необхідно враховувати такі концепції розвитку міста, як Compact City, Green City, Smart City, Creative City, Inclusive City, Cittaslow, Happy City, Learning City та ін. На основі характеристик кожної з концепцій може бути розроблено заходи публічної політики ревіталізації міст, у тому числі інноваційного характеру, для конкретного міста та його деградованої території.

Ревіталізація центрів міст потребує належного організаційного та інституційного забезпечення. На підставі досвіду застосування концепції Управління центром міста (Town Centre Management) в окремих європейських містах обґрунтовано доцільність запровадження посади менеджера центру міста (його офісу) для цілеспрямованого забезпечення сталого розвитку території. У випадку ревіталізації міста функціонування відповідального суб'єкта за впровадження цієї політики спрямоване на професіоналізацію управлінської діяльності, надання їй відкритості та передбачуваності. Враховуючи потенційне значення міського центру для всього міста, його ревіталізація має задовольняти

потреби не лише мешканців і господарюючих суб'єктів, а й стимулювати системні позитивні трансформації на інших частинах міста (наприклад, через маркетинг території, розвиток міської ідентичності та просування бренду міста). В сукупності всі заходи міської політики ревіталізації мають створювати передумови для інтегрованого сталого міського розвитку.

12. Розроблено практичні рекомендації щодо формування та реалізації післявоєнної багаторівневої публічної політики ревіталізації міст в Україні, зокрема запропоновано:

– Комітету із питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування Верховної Ради України: організувати розроблення на принципах багаторівневого управління проекту закону про ревіталізацію міст та сприяти його прийняттю;

– Національній раді з відновлення України від наслідків війни: передбачити програми та проекти ревіталізації міст у Плані заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України, сприяти їх фінансуванню через Фонд відновлення України;

– Міністерству розвитку громад, територій та інфраструктури України: забезпечити розроблення Державної стратегії розвитку міст на період до 2030 р., методичних рекомендацій щодо порядку розроблення, затвердження, реалізації, проведення моніторингу й оцінювання реалізації програм ревіталізації міст;

– регіональним органам публічної влади: провести комплексні дослідження рівня здеградованості територій міст; визначити цілі, завдання та заходи ревіталізації міст у регіональних стратегіях розвитку, планах відновлення та розвитку, а також передбачити фінансування цих заходів через регіональні фонди відновлення територій тощо; створити центри знань і трансферу кращих практик ревіталізації міст;

– міським органам публічної влади: спільно із заінтересованими сторонами забезпечити розроблення та впровадження програм ревіталізації міст, визначитися з перспективними концепціями розвитку міст, створити консультативно-експертні ради з ревіталізації міста та за потреби офіси управління центром міста.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії, розділи в колективних монографіях:

1. Horbliuk S. Osiągnięcia i przeszkody rozwoju samorządności terytorialnej na Ukrainie wynikające z reformy samorządowej w latach 2014–2018. *Wybory samorządowe – samorządowe wybory* / Monografia. red. Jolanta Itrich-Drabarek, Justyna Grażyna Otto. Warszawa: Dom Wydawniczy Elipsa. 2019. S. 177-192 (0,87 д.а.).

У періодичних виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз Scopus та Web of Science:

2. Horbliuk S., Dehtiarova I. Approaches to urban revitalization policy in light of the latest concepts of sustainable urban development. *Baltic journal of economic studies*. 2021. Vol. 7(3). P. 46-55. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2021-7-3-46-55>. URL: <http://baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/1185> (1,23 д.а., особисто автору – 0,88 д.а.: обґрунтовано підходи до публічної політики ревіталізації міст у світлі новітніх концепцій сталого розвитку міста, розроблено пропозиції

інноваційної політики ревіталізації міст на основі аналізу положень кожної з проаналізованих концепцій). (дата звернення: 31.07.2023).

3. Horbliuk S., Stepanets I. Public policy on city center revitalization based on the Town Centre Management concept. *E-mentor*. 2021. Vol. 5(92). P. 36-44. DOI: <https://doi.org/10.15219/em92.1539>. URL: <https://www.e-mentor.edu.pl/artukul/index/numer/92/id/1539> (1,09 д.а., особисто автору – 0,87 д.а.:

окреслено засади Нового урбанізму та вплив субурбанізації на ревіталізацію центрів міст, еволюцію становлення Town Centre Management, розроблено модель публічної політики ревіталізації центру міста на основі TCM). (дата звернення: 03.08.2023).

4. Horbliuk S., Brovko O., Kudyn S. Approaches to revitalization of degraded industrial zones in cities of Ukraine. *Baltic journal of economic studies*. 2022. Vol. 8(1). P. 36-42. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2022-8-1-36-42>. URL: <http://baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/1679> (0,81 д.а., особисто автору –

0,56 д.а.: здійснено аналіз стратегічних пріоритетів ревіталізації міст в Україні та досвід реалізації конкретних проєктів ревіталізації промислових зон, встановлено характерні особливості цієї політики). (дата звернення: 27.07.2023).

5. Horbliuk S. Formation of regulatory and legal framework for revitalization of degraded territories in Ukraine. *Europolity. Continuity and Change in European Governance*. 2022. Vol. 16(1). P. 67-87. URL: <http://europolity.eu/wp-content/uploads/2022/06/Vol-16-no1-3.-HORBLIUK.pdf> (1,07 д.а.). (дата звернення: 24.07.2023).

6. Horbliuk S., Brovko O. The territorial and decentralization reform in Ukraine (2014-2020). *Studia Regionalne i Lokalne*. 2022. Vol. 2(88). P. 16-30. DOI: <https://doi.org/10.7366/1509499528802>. URL: <https://studreg.uw.edu.pl/pl/archiwum,the-territorial-and-decentralization-reform-in-ukraine-20142020>. (1,38 д.а., особисто автору – 0,83 д.а.: обґрунтовано етапи реалізації реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, окреслено невирішені проблеми в цій сфері). (дата звернення: 24.07.2023).

7. Horbliuk S. Best urban revitalization projects in Ukraine before the Russian invasion 2022. *Studies of the Industrial Geography Commission of the Polish Geographical Society*. 2022. Vol. 36(3). P. 43-54. DOI: <https://doi.org/10.24917/20801653.363.4>. URL: <https://prace-kgp.up.krakow.pl/article/view/8828> (0,97 д.а.). (дата звернення: 27.07.2023).

У зарубіжних та наукових фахових виданнях України

8. Horbliuk S. Wdrażanie koncepcji smart city jako strategiczny kierunek rozwoju miasta stołecznego Warszawy. *Evropský politický a právní diskurz*. 2018. Vol. 5. Iss. 6. S. 162-170. URL: <http://r.donnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2022/Зовнішньополітичний%20імідж%20обр.pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=162> (0,65 д.а.). (дата звернення: 07.08.2023).

9. Horbliuk S. Teoretyczne podstawy kształtowania innowacyjnej polityki miejskiej. *Człowiek i Środowisko*. 2018. Vol. 41 (4, cz. 2). S. 173-186 (0,73 д.а.).

10. Horbliuk S. Tworzenie warszawskiego ekosystemu startupowego. *Evropský časopis ekonomiky a managementu*. 2019. Vol. 5. Iss. 1. S. 298-304. URL:

https://eujem.cz/wp-content/uploads/2019/eujem_2019_5_1/39.pdf (0,55 д.а.). (дата звернення: 13.07.2023).

11. Horbliuk S. Instrumenty partycypacji obywatelskiej w praktyce innowacyjnego zarządzania m. st. Warszawy. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління.* 2019. №1. С. 102-107. URL: https://pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/1_2019/20.pdf (0,55 д.а.). (дата звернення: 06.07.2023).

12. Horbliuk S. Partnerstwa na rzecz innowacyjnego rozwoju miasta. *Публічне управління та митне адміністрування.* 2019. №1 (20). С. 134-141. URL: <http://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2019/1/17.pdf> (0,58 д.а.). (дата звернення: 03.07.2023).

13. Horbliuk S. Innowacje w zarządzaniu miastami. *Публічне управління і адміністрування в Україні.* 2019. № 10. С. 140-144. URL: <http://www.pag-journal.iei.od.ua/archives/2019/10-2019/28.pdf> (0,51 д.а.). (дата звернення: 26.06.2023).

14. Горблюк С. А. Нормативно-правове забезпечення ревіталізації міст у Польщі. *Вісн. НАДУ. Серія «Державне управління».* 2019. № 3 (94). С. 76-84 (0,97 д.а.).

15. Горблюк С. А. Правові засади та практика застосування ревіталізації у польських містах. *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України.* 2019. Вип. 2. С. 26-36 (1,11 д.а.).

16. Горблюк С. А. Становлення політики ревіталізації міст у Великій Британії та Франції. *Експерт: парадигми юридичних наук та державного управління.* 2020. № 4. С. 196-207. DOI: [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2020-4\(10\)-196-207](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2020-4(10)-196-207). URL: <http://journals.maup.com.ua/index.php/expert/article/view/1772> (0,87 д.а.). (дата звернення: 13.07.2023).

17. Дегтярєва І. О., Горблюк С. А. Модель міста як об'єкта ревіталізації. *Вісн. НАДУ. Серія «Державне управління».* 2020. № 3 (98). С. 59-66. (0,86 д.а., особисто автору – 0,62 д.а.: обґрунтовано базові моделі міста, сформульовано завдання ревіталізації міста на основі ієрархії потреб за А. Маслоу, розроблено модель міста як об'єкта ревіталізації).

18. Горблюк С. А. Ревіталізація міста: сутність та ключові характеристики. *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України.* 2020. Вип. 2. С. 34-41. (0,85 д.а.).

19. Горблюк С. А. Громадська партисипація у політиці ревіталізації міста. *Теорія та практика державного управління.* 2020. № 4 (71). С. 118-125. URL: <https://periodicals.karazin.ua/tpdu/article/view/20707> (0,61 д.а.). (дата звернення: 06.07.2023).

20. Горблюк С. А. Процесна модель вироблення публічної політики ревіталізації міста. *Державне управління та місцеве самоврядування.* 2020. № 4 (47). С.113-122. DOI: <https://doi.org/10.33287/102075>. URL: <https://grani-print.dp.ua/index.php/dridu/article/view/455> (0,81 д.а.). (дата звернення: 26.06.2023).

21. Горблюк С. А. Методика визначення здеградованої території міста та локальних потенціалів для її ревіталізації. *Публічне управління та регіональний розвиток.* 2020. № 10. С. 1040-1058. DOI: <https://doi.org/10.34132/pard2020.10.04>. URL: <https://pard.mk.ua/index.php/journal/article/view/218> (0,76 д.а.). (дата звернення:

06.07.2023).

22. Горблюк С. А. Реалізація Цілей сталого розвитку в процесі ревіталізації zdegradovanih міських територій. *Ефективність державного управління*. 2020. № 65. С. 100-112. DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.65.2020.226457>. URL: <https://epa.nltu.edu.ua/index.php/journal/article/view/38> (0,86 д.а.). (дата звернення: 03.07.2023).

23. Горблюк С. А. Передумови та еволюція політики ревіталізації міст у Німеччині. *Науковий вісник: державне управління*. 2021. № 1 (7). С. 83-97. DOI: [https://doi.org/10.32689/2618-0065-2021-1\(7\)-83-97](https://doi.org/10.32689/2618-0065-2021-1(7)-83-97). URL: <https://nvdu.undicz.org.ua/index.php/nvdu/article/view/144> (0,8 д.а.). (дата звернення: 13.07.2023).

24. Горблюк С. А. Передові практики реалізації публічної політики ревіталізації міст у XXI столітті. *Економіка та держава. Серія: державне управління*. 2021. № 1 (17). С. 77-85. (1,24 д.а.).

25. Горблюк С. А. Еволюція публічної політики ревіталізації міст у США. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2021. Том 32 (71). № 2. С. 1-6. URL: https://pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/2_2021/3.pdf (0,66 д.а.). (дата звернення: 10.07.2023).

26. Horbliuk S. Decentralizacja finansów publicznych na Ukrainie – w stronę zrównoważonego rozwoju hromad terytorialnych. *Evropský časopis ekonomiky a managementu*. 2021. Vol. 7. Iss. 1. S. 29-35. DOI: <https://doi.org/10.46340/eujem.2021.7.1.4>. URL: https://eujem.cz/wp-content/uploads/2021/eujem_2021_7_1/06.pdf (0,64 д.а.). (дата звернення: 13.07.2023).

В інших виданнях апробаційного характеру:

27. Горблюк С.А. Ревіталізація як відповідь на кризові явища розвитку міст. *Теорія та практика публічного управління та адміністрування у XXI сторіччі: матеріали I всеукр. наук.-практ. конф. за міжн. участю, м. Київ, 30 листопада 2018 р. К.: НАДУ, 2018. С. 85-86 (0,14 д.а.).*

28. Горблюк С.А. Організаційно-правові аспекти ревіталізації міст у Польщі. *Інституціоналізація публічного управління в Україні в умовах євроінтеграційних та глобалізаційних викликів: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. за міжн. участю: у 5 т., м. Київ, 24 травня 2019 р. К.: НАДУ, 2019. Т. 1. С. 49-50 (0,19 д.а.).*

29. Горблюк С.А. Участь громадськості в процесі ревіталізації польських міст. *Теорія та практика публічного управління та адміністрування у XXI сторіччі: матеріали II всеукр. наук.-практ. конф. за міжн. участю, м. Київ, 22 листопада 2019 р. К.: НАДУ, 2019. С. 63-65 (0,2 д.а.).*

30. Горблюк С.А. Інституційні засади ревіталізації міст у Великій Британії. *Публічне управління для сталого розвитку: виклики та перспективи на національному та місцевому рівнях: матеріали III міжн. наук.-практ. конф., м. Маріуполь, 21-22 травня 2020 р. м. Маріуполь – Київ: ПП Халіков Р.Р., 2020. С. 256-257 (0,08 д.а.).*

31. Горблюк С.А. Сутнісні виміри ревіталізації міста. *Україна 2030: публічне управління для сталого розвитку: матеріали щоріч. всеукр. наук.-практ. конф. за*

міжн. участю: у 3 т., м. Київ, 2020 р. К.: НАДУ, 2020. Т. 3. С. 23-24 (0,17 д.а.).

32. Горблюк С.А. Застосування проєктного підходу при розробленні програми ревіталізації міста. *Управління проєктами: проєктний підхід в сучасному менеджменті*: матеріали XI міжн. наук.-практ. конф., м. Одеса, 13-14 листопада 2020 р. м. Одеса: ОДАБА, 2020. С. 54-56. URL: http://odaba.edu.ua/upload/files/KONFERENTSIYA-UP_2020_-CH1.pdf (0,14 д.а.). (дата звернення: 26.06.2023).

33. Горблюк С.А. Інституційно-правові аспекти вироблення державної політики ревіталізації міст у Франції. *Інноваційні технології публічного управління та адміністрування: теорія і кращі практики 21 століття*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Мелітополь, 17 листопада 2020 р. м. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2020. С. 28-29. URL: <http://feb.tsatu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/12/Sbornik-Vseukrayinska-konferentsiya.pdf#page=28> (0,11 д.а.). (дата звернення: 13.07.2023).

34. Горблюк С.А. Проблеми визначення zdegradovanoї міської території як об'єкта ревіталізації. *Теорія та практика публічного управління та адміністрування у XXI сторіччі*: матеріали III всеукр. наук.-практ. конф. за міжн. участю, м. Київ, 25 листопада 2020 р. К.: НАДУ, 2020. С. 55-56 (0,12 д.а.).

35. Горблюк С.А. Підготовка до ревіталізації zdegradovanoї міської території. *Інноваційні інструменти забезпечення інвестиційного та інфраструктурного розвитку об'єднаних територіальних громад*: матеріали наук.-практ. конф. за міжн. участю, м. Дніпро, 27 листопада 2020 р. м. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2020. С. 85-86. URL: https://palsg.nmu.org.ua/ua/Sci/konf/2020_11_27_material_MUP.pdf#page=85 (0,13 д.а.). (дата звернення: 29.06.2023).

36. Горблюк С.А. Цілі сталого розвитку як орієнтири для ревіталізації міста. *Проблеми управління соціальним і гуманітарним розвитком*: матеріали XIV наук.-практ. конф. за міжн. участю, м. Дніпро, 30 листопада 2020 р. м. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2020. С. 304-306 (0,15 д.а.).

37. Горблюк С.А. Розроблення програми ревіталізації гміни: правовий аспект. *Правові засади організації та здійснення публічної влади*: збірник тез IV міжн. наук.-практ. конф., м. Хмельницький, 2-6 березня 2021 р. м. Хмельницький: ХУУП ім. Л. Юзькова, 2021. С. 144-146. URL: http://old.univer.km.ua/doc/zbirniki/Zbirnik_Publiczna_vlada_2-6.03.2021.pdf (0,17 д.а.). (дата звернення: 13.07.2023).

38. Горблюк С.А. Формування креативного міста шляхом ревіталізації zdegradovаних територій. *Сучасні тенденції розвитку фінансових та інноваційно-інвестиційних процесів в Україні*: матеріали IV міжн. наук.-практ. конф., м. Вінниця, 12 березня 2021 р. м. Вінниця: ВНТУ, 2021. С. 222-223. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/public/files/fiip/zbirn2021.pdf> (0,22 д.а.). (дата звернення: 07.08.2023).

39. Горблюк С.А. Місто, яке навчається (Learning City). *Стратегія розвитку міст: молодь і майбутнє (інноваційний ліфт)*: матеріали міжн. наук.-практ. конф., м. Харків, квітень 2021 р. м. Харків: ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2021. С. 407-409. URL: https://science.kname.edu.ua/images/dok/konferentsii/2021/Zbirnyk_17-18_03_21.pdf (0,1 д.а.). (дата звернення: 07.08.2023).

40. Горблюк С.А. Ревіталізація zdegradovanih міських територій у контексті концепції компактного міста. *Сучасні тенденції економічного розвитку регіонів: теоретичні та прикладні аспекти*: матеріали IV міжн. наук.-практ. інтерн. конф., м. Одеса, 21 квітня 2021 р. м. Одеса: ОДАБА, 2021. С. 42-43. URL: https://odaba.edu.ua/upload/files/Zbirka_konferentsii_EP-2021.pdf (0,1 д.а.). (дата звернення: 07.08.2023).

41. Горблюк С.А., Стеф'юк Т.Д. Впровадження проєктів ревіталізації zdegradovanih міських територій: досвід Львова. *30 років незалежності України: досягнення, виклики, перспективи*: матеріали міжн. наук.-практ. конф., м. Київ, 10 вересня 2021 р. К: КНУ, 2021. С. 208-210. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/273/files/5e2f5bc9-7e3f-4bb1-8017-18758fd31148.pdf> (0,26 д.а., особисто автору – 0,21 д.а.: розглянуто кращі практики ревіталізації міст у Львові). (дата звернення: 17.07.2023).

42. Горблюк С.А. Ревіталізація центрів міст: причини, дії, наслідки. *Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність «Форвард–2021»*: матеріали XII міжн. наук.-практ. Internet-конф., м. Харків, 25 грудня 2021 р. м. Харків: НТУ «ХП», 2021. С. 265-267. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/09e0a4f5-dc9b-4356-8d18-8f04d3f84fcf/content#page=123> (0,09 д.а.). (дата звернення: 07.08.2023).

43. Горблюк С.А. Засади Нового урбанізму щодо ревіталізації центрів міст. *Публічне управління в Україні: виклики сьогодення та глобальні імперативи*: міжн. наук.-практ. конф., м. Хмельницький, 11 лютого 2022 р. м. Хмельницький: ХУУП ім. Л. Юзькова, 2022. С. 25-26 (0,11 д.а.).

44. Горблюк С.А. Принципи повоєнної відбудови Варшави середини ХХ століття: історичні паралелі та уроки для України. *Публічне управління та адміністрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 15-28 квітня 2022 р. К: ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України, 2022. С. 116-120. URL: https://palsg.nmu.org.ua/ua/Sci/konf/2022_04_15_material_conference_Vol_I.pdf#page=116 (0,27 д.а.). (дата звернення: 07.08.2023).

45. Горблюк С.А. Ревіталізація міст на прикладі Варшави та Гданська. *Перспективи розвитку територій: теорія і практика*: матеріали VI міжн. наук.-практ. конф., м. Харків, 16-17 листопада 2022 р. м. Харків: ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2022. С. 215-217. URL: https://science.kname.edu.ua/images/dok/konferentsii/2022/Tezy_2022/2022_molodi_vcheni.pdf (0,16 д.а.). (дата звернення: 17.07.2023).

46. Горблюк С.А. На шляху ревіталізації zdegradovanih територій. *Об'єднані наукою: перспективи міждисциплінарних досліджень*: матеріали ІХ всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 17-18 листопада 2022 р. К.: КНУ, 2022. С. 229-231 (0,13 д.а.).

47. Горблюк С. А. Роль та принципи ревіталізації міст у післявоєнній політиці відновлення України. *Наука і молодь – 2023: пріоритетні напрями глобалізаційних змін*: матеріали III міжн. наук.-практ. конф., м. Київ, 14 квітня 2023 р. К.: ННІМП ДЗВО «Університет менеджменту освіти», 2023. С. 428-431 (0,19 д.а.).